

BLÜZKÜLÖNLEGESSÉGEK
COSZTÜMÖK ALJAK PONGYOLÁK
FALUDI LÁSZLÓ
BUDAPEST
ANDRÁSSY
UT. 48.
DÍVATLAPINGTÉN

Technikum Mittweida
Igazgató: A. Holst, tanár. 18773 (Száma királyi.)
Magasabb technikai tanítást és elektro- és gépész-
munkákat, technikusok és művezetők kiképzését. Szakosított
szereket elektro- és gépészeti laboratóriumok. Gyári tanul-
munkák. 3610 hallgató a 36. iskolai éven.
Program stb. díjtalanul a titkárság által.

Rozsnyay vasas china bora.

Igen hatásos vérszegénység, éap-
kor, neurasthenia eseteiben. Egy
1/2 literes üveg ára 3.50 kor.

**A Rozsnyay-féle
vasas china bor**

egyike a legelterjedtebb és leg-
hatásosabb gyógyboroknak.
A külföldi készítményeket felül-
mulja. Vérszegénységnek különö-
sen ajánlható 12475

Kapható:
minden gyógyszerárban.

Továbbá a készítőnél:
Rozsnyay Mátyás gyógyszer-
árban Aradon, Szabadság-tér.

**Akar-e
szép lenni?**

Akkor ne has-
náljon mást,
mint a legjobb-
nak általában
elismert

Rogátsy-féle magyar pipere-boraxot.
a melyből rozsas, úd, selymes arczbort nyer, eltüntet
a ráncokat, szeplőt, májfoltot, pattanásokat, stb.

Nyaralásnál nem nélkülözhetjük, mert
vizet is megpuhítja. Kiváló háztartási orvosság, szemgyul-
adás, izsadás és szájbiz ellen. A fogak fehéritése és
éptartása tekintetében bámulatos hatással bír. Mint
univerzális háztartási gyermekápolás és háztartás-
ban a legjobb lelkismerettel ajánlható.
Egy doboz ára 30 és 75 fillér.

Rogátsy-féle borax-öröm 1 K, borax-szappan 80 f.
borax-poudre 1 K 20 f., borax-fogkrém 50 fillér.

ROGÁTSY KÁLMÁN drogériája,
Budapest, VII., ker., Rákóczi-út 10. szám.

A MAGYAR GAZDÁK LEGNAGYOBB ELLENSÉGE A

TÜZ,

mely a forró nyári száraz-
ságban évről-évre óriási
károkat okoz. Nagy gaz-
daságokat, egész közsege-
ket pusztít el. Legjobb vé-
delem a tűz ellen a

MINIMAX

önműködő tüztöltő ké-
szülék, melylyel bármely
lakus még csirájában el-
fojthatja azt.

Erről szántalan bizo-
nyítvány tanuszkodik!

Az ország legnagyobb bir-
tokosai sok száz példány-
ban szerezték be Minimax
kézi tüztöltő készülékeiket.

Felvilágosítással szívesen szolgál a

Magyar Minimax Gyár Részv.-Társ.
Budapest, VII., Ilka-utca 31.

Telefon 37-31.

Telefon 37-31.

Ujdonság! Törv. védve.
**"REKORD" pénz-
tárca**
elszakíthatatlan.
Egy darab bőrből, apró pénznek
külön mélyedés.
Korona 3.
Kizárólag egyedül készítője
CSÁNGÓ HENRIK
Bpest, Múzeum-körút 3. sz.

Páratlan és csodás hatású arczszépítő és
finomító a Földes-féle

Margit-crème

főúri körökben használt készítmény. Zsirtalan,
ártalmatlan, rögtön szépi. Az egész világon kap-
ható 1 és 2 koronás tegelyekben. Margit-szappan
70 f., Margit-poudre 1 K 20 f. három színben kap-
ható. Tossák a záróvédjegyre ügyelni és csakis
eredeti készítményt elfogadni, melynek ártalmat-
lanságáért és kitűnő hatásáért felelősséget vállal
..... a készítő
FÖLDES KELEMEN gyógyszerész Aradon.

Sürgöny! Sürgöny!
Fonográf 1 hangszóró 3.50-4.00 fillér, gramofon
5 müddarab 200 töltel 10 évi jóállással
12 főtől feljebb. Legkedvezőbb lemezcsere
Magyarországon. Viszontelárutók keresetnek.
Személyes ellátásért levelezni is lehet.
Levelezni: 1000 újlombos, TÖRÖK JÓSEF ügyvitelár,
Szeged, Könyv-utca 3. Uj képes ajándék ingyen.

**Titok
és rejtély**

volt eddig, hogyan kell igazán jó és olcsó
likör, rumot stb. készíteni, de nem az többé,
ha kipróbáljuk a „Divinus” essenciákat, melyek
a legjobb készítményekkel vetekednek.

„Divinus” likör- és rum-essenciák
csinos zsebüvegben, minden kívánt ízben.
Egy zsebüveg ára 1 korona.

„Divinus” téa-pasztillák.

Egy doboz tartalmaz 50 drb pasztillát, melyekből
egy drb elegendő 2-4 csésze legza-
matosabb orosz téa könnyű és olcsó elké-
szítéséhez. Háztartásban, utazáson, vadász-
áton stb. nélkülözhetlen. Egy doboz ára 1 kor.

„Divinus” növény-keverék.

Egy doboz elegendő 5 liter legjobb gyomor-
erősítő-likör (à la Chartreuse) könnyű és
olcsó elkészítéséhez. Kitűnő háztartási
Egy doboz ára 1 korona 50 fillér.

Csak: „Divinus” védjegy és aláírással va-
lódíjak. Kapható a legtöbb gyógyszerár,
drogeria, fűszer- és csemege-üzleteiben, vagy

küldi a
főraktár: **Waltersdorfer Pál** droguista
Budapest, VII. ker., Rákóczi-út 8. szám.

**ÉKSZEREK
EZÜSTNEMÜEK**

egyházi szerek, órák, angol, francia
és kínai stb. díszes tárgyak gyári
árán a legújabb angol és francia
szereket részletezésre
Sárga János ékszergyárostól
Kolozsvárt. - Képes
nagy árjegyzék ingyen.

5. SZ. 1909. (56. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ FŐMUNKATÁRS BUDAPEST, JANUÁR 31.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona.
Félévre 8 korona. A „Világkronika”-val
negyedévenként 80 fillérrel
Negyedévre 4 korona. több.

Külföldi előfizetésekre a postailag meg-
határozott viteldi is esatolandó.

**A CORDILLERÁK MAGYARJAI
KÖZÖTT.**

Vándorlásaim Canada hegységein át.

Irtá gróf Vay Péter.

A ROCKY-MOUNTAIN hóval fedett csúcsai között
írom e sorokat. Ki ne hallotta volna hírét
a „Rocky”-nak, mint a hogyan a táj-
lás nevezi a nevezetes hegyláncot? Az észak-
amerikai kontinens Alpeseinek tekinthetők a
hatalmas Cordillerák. Elnyúlnak hosszan e
világész északi területéről le dél felé. Alaska
hideg, dermedt földjéről leágaznak a forró

California irányába, átszelik északról dél felé
Canada és az Egyesült-Államok területét.

British-Columbia-nak részeit szeretem leg-
jobban. A nyugati lánczok a legfestőibben
hatnak. A sötét völgyek mélyén e tájékon
csillogó tavak terülnek el. Canadának ez a
legszebb vidéke, a Rocky-Mountain itten a leg-
megragadóbb. Csoda-e, hogy nagy a híre, sok
a látogatója? Legalább nyáron, mikor Amerika
kicsinye, nagyja egyaránt úton van.

A mi engem illet, először télen jártam erre.
A hó leple alatt a vidék még nyer nagyszerű-
ségében. De voltam tavasszal is, mikor Co-
lumbia híres gyümölcsösei virulnak. Utolsó

ízben márciusban utaztam át és akkor majd-
nem végleg itten maradtam. Egy alkalommal
a vonat egy szédítő meredek mentén haladva,
hegyszakadást ért, szerencsére azonban csak a
mozdonyt ütötte el.

A legkiesebb pontokon vendéglők, üdülőhe-
lyek emelkednek. A leghozzáférhetlenebb völ-
gyeken át út vezet. A legszédítőbb csúcsokon
menházak állanak. Régen szándékoztam a kü-
lömböző alpesi állomásokat bejárni, de soha
se értem rá. Mindig a bányatelepekhez kötött
foglalkozásom. A magyar munkásokat kerestem
fel. Mert van sok e tájon elszórván. A legna-
gyobb központ Lethbridge. Az ottani tárnáknban

Szénásy, Hoffmann és Tsa

szelyemáruház, IV., BÉCSI-UTCZA 4. SZ.

jelent, hogy a **farsangi ujdonságok** megérkeztek.

Duplaszéles creppe meteor Duplaszéles cachimire de soie
" " creppe charmeuse " " chinée voile
" " rezecz cachimir " " Voile de soie chine
" " brillante bordürrel stb. stb.

A farsangi vásár keretében
csipke-ruhából, himzett japán-selyem-ruhából, himzett francia batist-ruhából, arany,
ezüst és fekete flitter-ruhából

NAGY OCCASIÓT

rendezünk, mely alkalommal az itt felsorolt, ugyisintén fehér és fekete csipkekelmek
melyen leszállított árban kerülnek eladásra. — Továbbá:

Louisienne souple minden színben -95 kr.
Taffete brillante minden színben 1.10
Fehér bali messaline -95
Duplaszéles pettyes gaze-ruhára -95
60 széles juponnais minden színben -95
120 széles kínai selyem-creppe, bali ruhára 2.90

Fej- és váll-écharpeok 2-2 1/2 méter hosszúságban, voile de soieből 1 főtől kezdve.
Fekete taffeták: 75, 85, 95, 1.25, 1.35, 1.45 és feljebb.

Az összes arany, ezüst, ivoir és fekete aplicatiókat kiárusítjuk.

Szénásy, Hoffmann és Tsa

szelyemáruház
CSAKIS: IV., Bécsi-utca 4. szám.

Mintákat vidékre bérn.

AZ ÁGNES-TÓ VÖLGYE KÖRÜLÉTEI

RÉSZLET A STANLEY-PARKBÓL.

KÉPEK A CORDILLERÁK VIDÉKÉRŐL.

A LOUISE AND CHALET TÓ.

százával dolgoznak véreink. Sorsukkal aránylag eléggé meg vannak elégedve. Jól keresnek. Életük tűrhető. Meglátogattam a nagy részét. Megannyi apró munkásházban vannak elszárlálólva. A legtöbb család több nőtelen munkást lát el. Ez a mellék kereseti forrás. Az asszonyok nyeresége. A nevezetes Crows-Nest-Pass szénbányában is vannak magyarok nagy számmal. A legtöbb persze a felső vidékről vándorolt ki. Megannyi tót nemzetiségű. De pár év óta tiszta magyar is érkezett nagyobb számmal. Abauj, Borsod, Zemplén, Szatmár és Szabolcs megyebeliek.

A viszonyok e tájékon már kevésbé kielégítőek. Első sorban a munka felette veszélyes. A tárnák tele vannak szénsákkal. Minden untalan ismétlődnek a robbanások. Csak alig pár hónap előtt leltek egy egész tárna munkása halálát. Magyar származású is lehetett vagy tiz közöttük. A legtöbb családos ember, kik egy kis tőkét szerzendő, vándoroltak ide. De ha még nincsen is robbanás, a tájék gyászos és sötét. Komor. Soha komorabb, sötétebb vidéket nem láttam. Minden kopár. Minden kiégett. Szennyes. Szintelen. Hamú és fekete szín fedi az egész vidéket. Növény és állatvilágot mintha tintaeső áztatta volna, vagy pedig korommal mázolták volna be. Feketék a házak és feketék lakóik.

A szűk völgy mentén a kohók állanak. Kémény kémény mellett meredez a sötét égbolt felé. Mindannyi fullasztó fekete füstöt okád. Tekintsek bármire, a kép egyaránt kietlen és ijesztő. Jobb nevet, mint crows-nest, alig adhatlak volna a siralom e völgyének. Az elnevezés megilleti minden tekintetben. Igazi varjűfészek az.

Szegény kivándorlott földieink. Hiszen érzik is nagyon az elszomorító, táj komor hangulatát. A varjűfészek fullasztó fekete légköre mint lidércnyomás nehezedik mindannyiokra. Panaszkodtak is őszintén. Mit tegyenek. Itten legalább megtalálták a keresetüket. Létük van biztosítva. De milyen szívesen mennének haza fele bérre is!

És még se tér haza többé egyik sem. Mentül többet vagyok ez emberek között, annál jobban tapasztalom, hogy még azok is, a kik visszautaznak a hazába — hosszabb-rövidebb idő után ismét csak kijönnek ide az újvilágba. Elszokott hazulról, mint mondja. A nélkül, hogy cselekvéseit részletesen indokolná, még kevésbé, hogy érzéseit elemezni tudná, azon szóba: elszoktam, foglalja össze magát a való tény.

Elszokott hazulról. Még ha keresett is bőven és módjában lenne otthon letelepedni, csendben, gondtalanul élni, nem találja többé magát bele a viszonyokba. Hány ember nézetét hallgattam végig. Hány mondogatta el, hogy pár év alatt tőkét szerezve haza tért. Vásárolt földet és telket és felépítette szülőházát. És meddig maradt? Miért jött ismét vissza? A szavak eltérően hangzottak, de a fogalom ugyanaz volt.

Elszoktak, jobban mondva, nem találták ma-

gokat bele a hazai viszonyokba. Más a gondolkodás, eltérő az életmód. Egyszóval más az egész kultúra. Az ok lényege — ezen körülményben rejlik.

A helyzet kifejezésére a szavak ritkán megfelelők. A legtöbb esetben egy-egy véletlen okot, vagy mellékkörülményt említenek. Azt mondják, hogy nem maradtak, mert nem volt igazság. Vagy azt említik, hogy nagy volt a falu népe között az irigység. Mások a község-házát és a jegyzőt okolják a helyzet tarthatatlanságával. Egyszóval a viszonyok voltak olyanok, melyek a tartózkodást kellemetlenné tették. Se a társadalom mint olyan, sem az államrend-szer nem felelt meg többé igényeiknek.

A Rocky-Mountain vegyes lakossága a világ négy feléről verődött össze. Találtam minden nemzet fiát. Vannak poroszok, szászok, skandinávok, francziák és taliánok. Sok nagyon a kínai és japán is. Azonkívül, hogy az emberi ábrázat egy színárnyalata se hiányozzék, a vasútársulat sok néget alkalmaz. A vidék egyes tájai pedig az őslakosoknak, a veres indiánoknak vannak fentartva.

A nemzetiségek szerint a foglalkozás is változó. Az angolok többnyire a völgyekben bírnak tanyákat, a francziák az erdők fáit vágják. A tenger partján sok a dalmát és japán halász. Üzletek, vendéglők alkalmazottjai csaknem mindenfelé kínaiak. A bányákban pedig akad minden nemzet fia. Így alakul egy új világresz.

Egyenesen Kelet-Ázsiából érkeztem ide. Korea nagyon megviselt. Lázaim ismét jelentkeztek. Az első állomást fent tartottam a

Glacier-Houseban. A világhírű vasútvonal erre a legmegragadóbb. Meredeken kigyózik az út a hatalmas hegység oldalán. Szédítő viaduktokon át halad, míg végre felér a hőmező szomszédságába. A hely igazán megragadó. Nemcsak itt, Amerika egyhangú földjén lep az meg, de a világ nevezetes hegyi tájképeivel méltán hasonlíthatjuk össze.

Felmentem az úgynevezett fellegek közötti tavakhoz. E részt tartják Canada édenének. A Lake in the clouds méltó nevéhez és mintha csak a fellegek között volna elrejtve. Itt már a növényvilág is megszűnik. Kimaradnak az utolsó fák. Csak sziklák és szirtek, havasok és jégmezők emelkednek körülöttünk. Mintha teljesen elszakadtunk volna a világtól. Mintha túlhaladtunk volna a földgömb határain. Mintha csak egy más planeta hemiszfájába jutnánk; minden olyan eltérő, minden olyan más.

Más a formáció és más a klorit. Csupa crystallisatio, megannyi jégvez. A merre tekintünk, prysmák csillognak. Hó és jég fedi a hegyesücsöket. Jégmezők és morainok ereszkednek alá a partokra, mélységes tavak, feneketlen tengerszemek szunnyadnak a völgyek mentén. De mi e sajátos tájat még meglepőbbé teszi, az a világítás, a mi egyedüli, az annak légköre, páratlan atmoszférája.

Az alpesek csodálatos áttetsző, éles színei teljes erővel érvényesülnek. A tiszta, világos légkörben előtér és távlat egyenértékűek. A tájkép úgy hat, mint egy bámulatos üvegfestmény. A legapróbb részletek teljes finomsággal érvényesülnek. És a kis tavak sima vízfelülete híven, mint a legfényesebb tükör, vetíti vissza teljes egészében, összes árnyalataival a környező táj képét. Több napon át nem mozdultam. Tudtam: szebb pontot úgy se találok semerre sem. Így felkerestem ismételten ugyanazon pontokat. Elszéltam nap-nap után ugyanazon tengerszem partján vezető ösvényen. Elvándoroltam minden reggel a jeges szélég. Megkerültem délutánoként az ezüstös tavat. Soká elnéztem a hatalmas sziklaképződméseket, a hozzáférhetetlen csücsöket.

Az utolsó állomást Banffban tartottam. A hely kénes fürdőiről híres. Négyezer láb magasan, erdők között, hegyóriásoktól körülveve, fekszik a folyó partján. Szép pont. Jobban mondva szép lehetett. A természet maga páratlan. Az ember-keze azonban sok helyen tönkre tette.

A források körül város épül. És a mi fertelmeset és rettenetesen magába zár a fogalom: rút — ez épülő városban az teljes kietlenségében táruul élnek. Irított erdőreszek, széles, újonasott poros utak. Itt-ott egy-egy nyomorult faépület. De a legszomorúbb hatást maga a főutca kelti tarkára mázolt homlokzataival, a messziről virító koresmákkal, a kisebb-nagyobb pálinkamerések és «Bar»-ok egész sorozatával.

A LEFBOY, ABERDEEN ÉS HADDO PEAK CSÜCSOK.

KÉPEK A CORDILLERÁK VIDÉKÉRŐL.

Mindannyi ajtaja tárva és valamennyi tömve van. A munkások, az első telepítvényesek összes szórakozása az ital, egyedüli találkozási hely a csapszék.

Megannyi durva, mogorva alak álldogál itt-amott a sarkokon. Honnét kerültek ide, hol kezdték életpályájukat, melyik társadalmi osztályhoz tartoztak, egyaránt nehéz meghatározni. Külseje mindannyinak hasonló. A közös lét és foglalkozás ugyanazon mázzal húzta be valamennyit. Ma már egytől-egyig átalakult és ugyanazon formát öltötte fel. Városi eredetű ruházata egyformán fakult el és ugyanazon por és füst patinája vonta be valamennyit.

Itt-ott látok egy indust is. A föld hajdani urai megfogva és meg is törve élnek a számukra fenntartott területeken. Hajdani festői jellegűeket régen elvesztették. Színes, tollas, sallangos gunyájokat, mint szomszédjaik, városi rongyokkal cserélték fel.

És az őslakossággal kihal végleg a puszták hajdani királya, a hatalmas buffalo is. Ma már e félelmetes vad is, mint a kegyetlen indián, megszédülve, elfajulva van bezárva elkerített területeken. Megannyi állatkert benyomását teszi egy-egy ilyen bölénytelep.

Az állomástól kényelmes négylovas kocsik visznek fel a nagyvendéglőbe. Pompás épü-

INDIÁN TÁBOR KANADÁBAN.

De — mely húrjain bőszen robog át —
Az élet bús vihara csap le rája
S pengeti, hogy a zúgó tengerárba
Harsogja diadalmas, szűz dalát.

Haraszthy Lajos.

OTT KÜNN RAGYOGÓN...

Ott künn ragyogón megújul a világ,
Fénytől, mit az ő nap ont;
Itt benn örök rabszolgaság —
Lenyűgöz a munka, a gond.
Lenyűgöz a ma a holnapért
S nincs holnapom soha,
Hisz mikor ez a ma véget ért,
Már az a holnap a ma.

S nap napra úgy száll s mind kevés,
Más sorsba egy se visz;
Nap napra száll, év évre enyész
S úgy vész majd e tavasz is.
Csak biztass, biztass dőre remény,
Hogy lesz nekem is tavaszom...
Elmult az már, az a szép, az enyém
S lásd, még se panaszkodom.

Szobámba kertünk útjairól,
Öröm, vigság kaczag,
Egy édes asszony dala szól,
Gyerkőcök játszanak...

NYARALÓK FELDÉN.

let. Egyidejűleg zsúfolva van az utolsó zúgig. Teljes mértékben nyújtja a kiránduló-helyek, és a népszerű fürdők unalmait. Ezért annyira népszerű.

Vannak vendégek a világ minden feléről. A nagy csarnokban valódi bábel fogad. Tolong és zibong a föld minden nemzetsége. Zűrzavar, lármá, tarkaság, tehát minden együtt, összeszorulva, mit hang, szín, és forma sértőt nyújthat. Mindaz, mit az emberek szórakozásnak neveznek.

Szerencsére egy sürgöny fogad. A rövid tartalom tudomra adja, hogy a szomszédos Antracén-bányában sok magyar napszámos dolgozik. Így egy óra múlva úton voltam földieim munkástelepei felé. Nem törődve tovább megrongált egészséggemmel, a félbeszakított pihenőt se sajnálva, örömet hagytam el a havasok pompás tájképe. De a pár itt töltött napra mindenkor szívesen fogok visszaemlékezni.

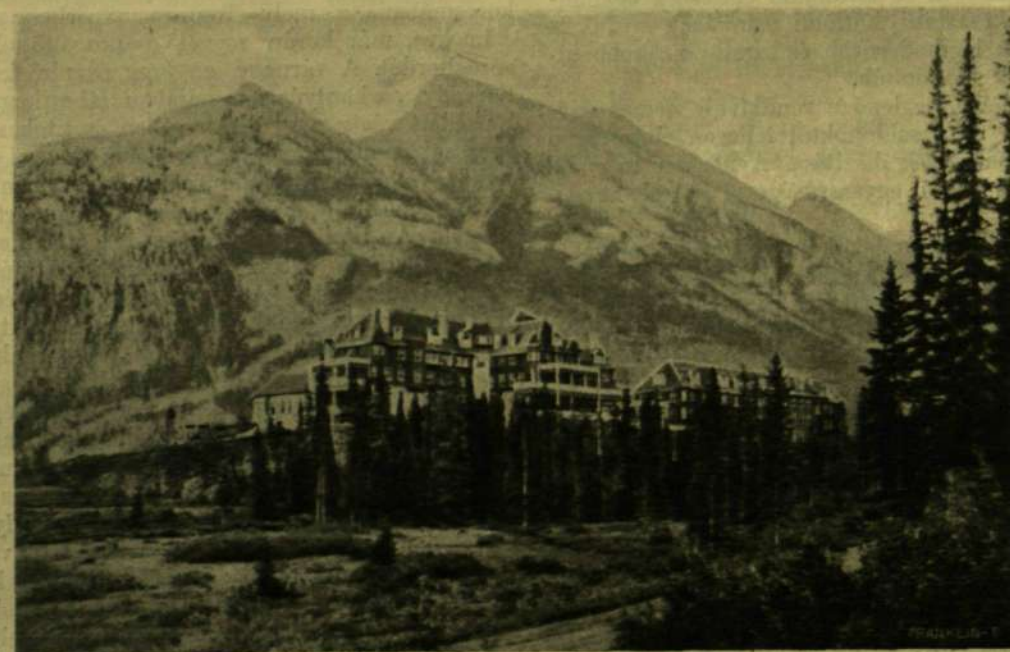
EOLHÁRFA.

A tenger partján, az éli szélén,
Imbolygón tükrözve magát a mélyben,
Bús hárfá mered föl a víz alól.
S hogy húrjain a szél átlátszó épen,
Dallamos, mélyzöngésű zené szól.

Szűlaj erővel, fölökogva zúg a
Hárfa húrján valami ősi fűga.
De nem emberlény szólaltatja meg.

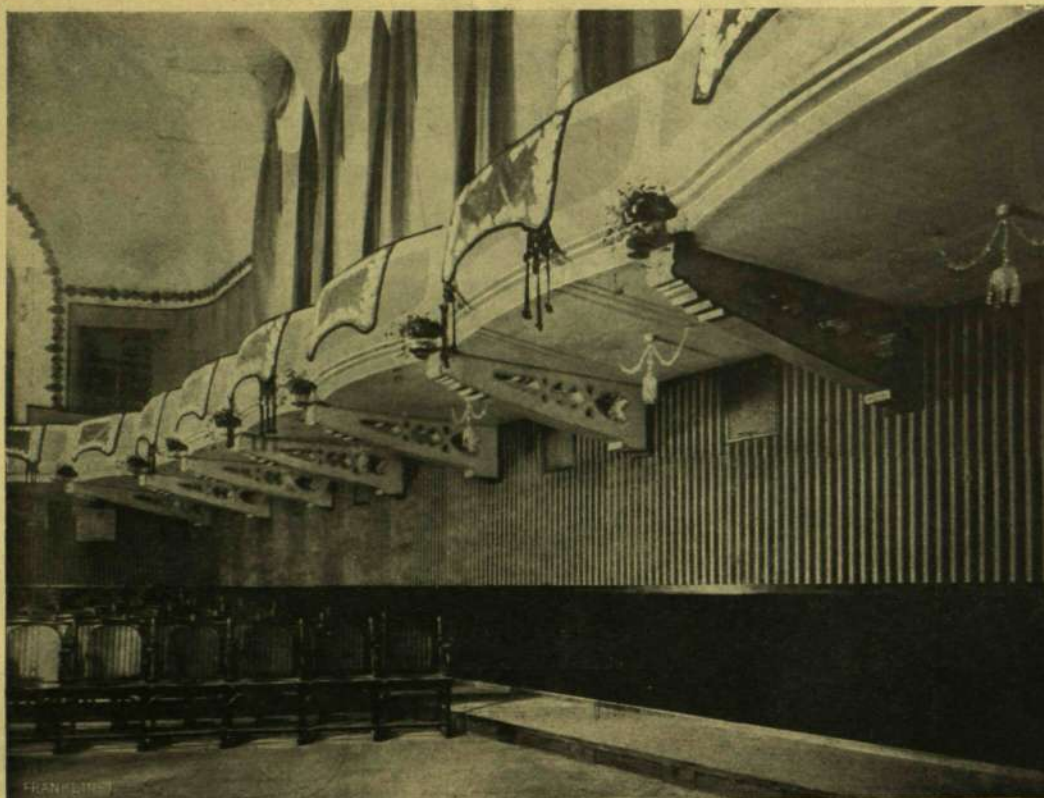
Csak a vihar, melyben borongva, bűgva,
Zizegve, zengve, zúgva megregeg.

A leltem ez az ősi éoli hárfá.
Nem emberkéz, mi dallamát kiváltja.

SZÁLLÓ A BANFF-FÜRDŐEN.

KÉPEK A CORDILLERÁK VIDÉKÉRŐL.

PÁHOLYOK AZ ÚJ VESZPRÉMI SZÍNHÁZBAN.

S lelkem beh derűs lesz, bármi rabúl:
Hisz oly szabad ím az övék,
Nem elég-e, a föld ha nekik virúl,
Ha rájuk ragyog az ég?!

Úgy érzem, bűvös, játszi csodán:
Itt benn van a szebb kikelet.
E gond, e munka, nap-nap után
Úgy védi meg örömeiket...
Beh könnyű e munka, beh édes e gond!
Szívünkben örök tavasz él...
A nap, mely ránk ily sugarat ont,
Fénylőbb az éginél.

Telekes Béla.

VESZPRÉM ÚJ SZÍNHÁZA.

Veszprém intelligens, lelkes társadalma fényes ünnepélyt tartott mult vasárnap, a műszákhöz valóban méltó új színház felavatási matinéja alkalmával.

Ezen palota által a magyar építőművészet újabb jelentékeny művel gazdagodott és épen azon a téren, a melyen eddig annyi mellőzésnek volt kitéve. Ez egyik legnagyobb érdeme a város lelkes színpártoló-egyletének, a mely kitartó munkával és nagy áldozattal valóstotta meg a gyönyörű törekvést.

A királygyakorlatok alatt összesereglett előkelőségek, a külföldi attasék, az ott megfordult szakértők és kiránduló építésszek egyhangulag a mostani külföldi színházak között is az egyik legmodernebb és legművészesebb alkotásnak mondták.

Külsején meglepő a rendkívüli nemes egyszerűség és a sablonoktól teljesen eltérő szép magyaros részek díszítése. A nézőtér még érdekesebb bájos egyszerűségével és üde eredetiségével.

A gyönyörű ablakok és csillárok hatását a veszprémi hölgyek remek himnuszai még intímbebb teszik. A családok ugyanis maguk himnuszok a páholyaik részére szolgáló ünnepi páholyterítőket, mintegy azt jelképezvén, hogy a mű megalkotásában a hölgyek is részt kívántak, hogy a farsang fényes báljai alatt annál több örömmel és büszkeséggel tarthassák magukénak a — szépségükhöz méltó palotát. A színházat Medgyaszay István műépítész tervezte.

TENESSE ÉS HADAI.

Elbeszélés. — Irta Krúdy Gyula.

A téli megyei gyűlésen történt.
A megyei közgyűlés akkoriban még épen olyan fontosságú volt a kis székvárosban, mint

az országos vásár Szentmihálykor. A kereskedők túladtak portékáikon, mozgalom, elelenség, frissesség költözött a városkába. Az ember naphosszant az ablaknál ülhetett, mindig akadt valami látnivaló a piacon vagy a főutcában, a hol a régi megyeház állott, a melyet valami különös hagyomány folytán várnak neveztek. A szekérházak ilyenkor méltán büszkéek lehettek. Talán még a fővárosban sincs annyi pompa és fény, a mennyi Szekérházán a megyei közgyűlés egy-két napján kápráztatta a szemet. Különösen a téli gyűlés volt nevezetes, a mikor a megye urai ráérték a közügyekkel foglalkozni. Itt is, ott is feltűnedezt egy-egy négyesfogat, a mely könnyű szánt röpített. A díszmagyar ruhák épen alkalmasak voltak az időjáráshoz és a kinek volt díszmagyarja, az legalább az első napon felhúzta. A vármegyei hajdúk is a jobbik gúnyjukat viselték e napokon és a vár ablakából a megye zászlója lengett. Hej, mégis csak nagy dolog az a közélet! Ünnepélyes hangulat volt az egész városban és a «Medvé»-ben már az ebédhez kezdett muzsikálni a cigány. A szekérházak ott ögelegtek naphosszant a vár körül, — az asszonyok a gyűlésterem karzatán foglaltak helyet és mikor a főispán ő méltósága feltett kalpaggal a terembe lépett, határozottan érezni lehetett, hogy nem mindennapi dolgok történnek... Az ócska megyeház folyosóin még a hajdúk sarkantyúja is másképen pengett és a várral szemben levő korcsmában, a mely Tenesse vezérhez volt csatolva, már korán reggel csapra ütötték a söröshordót. A várnagy, az öreg és pirosképi Sarvady, sarkantyús csizmájában lábujjhegyen lépkedett végig a gyűlésteremben és titokzatos arccal érintette meg egyik-másik megyei úrnak a vállát a mutatóujjával. A megérintett némán bólintott, mintegy jelezve, hogy érti a dolgot. A titokzatos érintés azt jelentette, hogy az illető ebédre a főispán úr ő méltóságához hivatalos. A kegyelmes úr ebédjei nagyon híresek voltak. Mondhatni, ez volt az egyetlen nevezetessége a gögös nagyúrnak, a ki, mint a vármegye örökös főispánja, csöppet sem kereste egyébként a népszerűséget. Hanem az ebédek, a közgyűlési ebédek, azok nem voltak jelentéktelen dolgok. Az «Angol királynő»-ből jött le a szakács ilyenkor és az ezüsttel, arannyal megterített asztalra olyan ételek kerültek, hogy még a világlátott vendégek is zavarba jöttek: ugyan hogyan is kell ehhez az ételhez fogni? Hagymányos szokás szerint Sarvady urannak mindig ki kellett valakit választani a meghívottak közé a falusi egyszerű emberek közül, a kinek félszégén, otrombaságán és zavarán a vendégkoszorú mulathasson. A felszolgáló hajdúnak a falusi vendéget kellett először megkínálni az osztri-

gával és Guzelnik Pálnak, a híres tréfacsinálónak arról kellett gondoskodni, hogy a falusi vendég minél hamarabb elázzon... Hej, be kolosszális tréfák estek is meg néha! Ki meri azt mondani, hogy utolsó dolog volt, a mikor Gubai János — Tassról — az osztriga héját kezdte ropogatni? Azóta is a várnagy, Sarvady uram, a midőn a falusi vendéget — a mulatságosat — kiválasztotta a csendesen meghúzódo atyafiak közül, sohasem mulasztotta el figyelmeztetni az illetőt:

— Aztán valahogy el ne felejtse ténsuram a csigahéjat megrágni!

A szegény atyafiak — mit nem tesz a jó ebéd és a finom társaság! — rendesen vállalkoztak erre a szerepre és a kegyelmes főispán — titkos tanácsos volt a nagyúr, — kedvére nevetgetett.

Mindenképen nevezetes dolog volt tehát a vármegye téli közgyűlése. A szegény, de hűséges megyei urakat a Tenesse vezérhez címzett fogadóban látta vendégül a főispán és estefelé rendesen lesétált hozzájuk, a hol nagy rivalgással fogadták. Sarvady várnagy, a ki a hangulatra itt felgyúlt, jókedvűen jelentette, hogy a nemes atyafiság tökéletesen el van ázva és a legellenzékibb magyar is beadta a derekát. A «Medvé»-ben, a városka első fogadjában viszont azok az urak gyülekeztek, a kik vagyonuknál és büszkeségüknél fogva nem voltak hódoló szolgálói a kegyelmes főispánnak. A «Medvé» társasága azonban politikailag és közgazdaságilag megszűnt már az első gyűlési napon, — mint Guzelnik Pál szokta konstatálni. Az urak ugyanis ebéd után leültek kártyázni és ezzel vége volt közéleti szereplésüknek. A vármegye dolgait elintézték nélkülük és rendesen csak arra eszméltek fel, hogy a közgyűlésnek már a harmadik napja is elmúlt.

Igy folytatók le a nagy napok Szekérházán, a mikor a vármegye régi pompájában felragyogott és elelenség, mozgalom költözött a régi kis székvárosba, a hol máskor a vándorköszörűst is meg szokták bámulni.

Azon a téli gyűlésen, a melyről ez a krónika regél, egy emberkerülő és mogorva ember is megjelent két hóka lován és csakhamar feltűnést keltett kopottas Zrinyijében és széles fringijával, a mint nyugtalankodva fel és alá járt a gyűlésteremben és a szomszédjaival valami megyei útról beszélt, a melyről rajta kívül senki sem törődött. Széles vállú és zömök ember volt, nem nagyon öreg, de nem is fiatal. Lecsingó bajusza olyanforma volt, a milyent a kurucz képeken láthatni és csizmáján olyan sarkantyút hordott, a mely hegyben végződött. Szürke szemében gög, de egyben félenkség látszott. Minden mozdulata arról beszélt, hogy sehogysem érzi jól magát az emberek között, de itt van, mert itt kell lennie. Az öregebb urak mosolyogva sügtak össze a láttára és csakhamar szárnnyra kelt a gyűlésteremben, hogy a Zrinyi-ruhás férfi senki más, mint Tenesse, a ki legelőször ropogtatta meg fogával a csigahéjat a főispán ebédjén. Akkor még fiatalember volt, tapasztalatlan fiatalember és eszébe nem jutott, hogy a tréfán neki kellene a legjobban nevetni. Inkább megsértődött, elszégyelte magát és szégyenletében hazament falujába, hogy soha többé emberek közé ne menjen. Pedig — mint egyesek tudni vélték, — igen ambiciózus, sőt tehetséges fiatalember volt, valóságos «reform», — mint Guzelnik gúnyosan megjegyezte, — de az volt a szerencsétlenség, hogy a tengeri kagylóval nem tudott bántani. Egy nyomorult kagylóhéj így tört ketté a legsebbe pályát. Ki tudja? Tenesse azóta tán főszolgabíró is lehetett volna, ha megalkuszik az eszméivel.

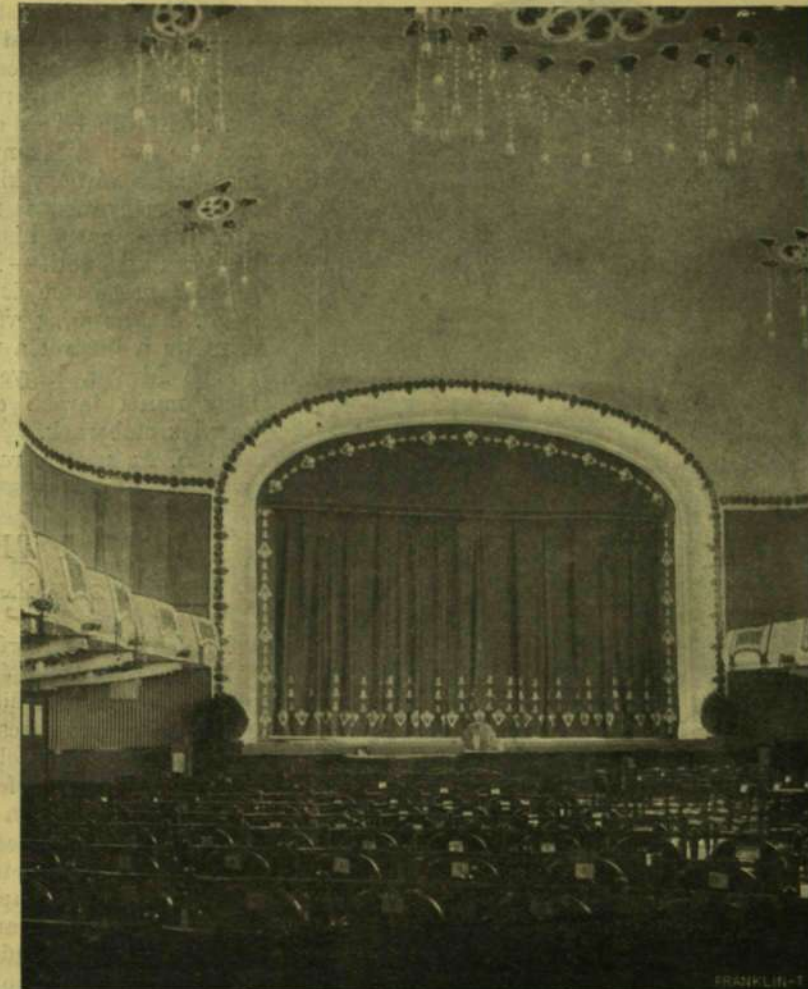
Az urak kíváncsian kérdezték egymástól, hogy vajjon mit akar itt Tenesse, miért szegte meg fogadalmát? Guzelnik Pál, a kinek mindenről kellett tudni, csakhamar közhírré tette, hogy az emberkerülővé váltott Tenesse valami út miatt akar zavart csinálni a gyűlésen... Az út az ő kis birtokát érinti s használatlanná válván, anyagi bajjal fenyegeti a kis birtok gazdáját.

— Hiába! Ezeknek a «reformereknek» sohasem nő be a fejük lágya! — mondta a vidám Guzelnik. — Nem elégelik meg soha a zavart, a mit csinálnak. Majd informálok a kegyel-

A színház.

A VESZPRÉMI ÚJ SZÍNHÁZ; MEDGYASZAY ISTVÁN ÉPÍTÉSZ MŰVE.

A nézőtér.

mes urat, hogy vonja meg a szót Tenessétől, ha okvetetlenkedik.

A hűségesek helyeslően bólongattak, a Medvebeliek a vállukat vonogatták: utóvégre ők nem azért ellenzékiek, hogy egy neveléses ember miatt ekszponálják magukat. Ez a Tenesse mindig rendbontó volt.

A karzaton, a hol a városka szépei helyezkedtek el legújabb kalapjaikban és egyik-másik abban az öltözetben, a melyet a színházban szokott viselni, valaki hírül hozta, hogy itt van a híres Tenesse, a csigahéj-evő Tenesse... A gukkerek a keztyűs kezekben érdeklődve jártak végig az alatt nyüzsgő sokaságon és az areczok mosolyra derültek.

— Tehát ő ette meg az osztriga-héjat? — kérdezték a mindenütt jelen lévő Guzelnikot.

— Elég csúf ember, — mondta egy bakfis. Egy öregebb asszonyság, a bakfis anyja, hamarosan megpirongatta leányát:

— Csúf ember nincsen. Csak kétféle ember van: jó férj és rossz férj. Ki tudja? Tenesse talán a jó férjek közé tartozott volna...

A karzat sarkán, a hová a legközelebb esik az ajtó, a Sarvady-kisasszonyok bukkantak fel néha-néha, a mint a konyhából egy pillanatra szabadultak. Csak úgy hajadonfővel szaladtak fel a várnagyi lakásból, de nyomukban üdéség és frissesség támadt. No hát szépek is voltak «a vár rózsái». Különösen a két kisebbik.

A legidősebb, Évi, már régen fekete ruhát hordott és többször kijelentette, hogy ő már sohasem fog férjhez menni. Szép, bánatos szeme, halovány arca és bágyadt mosolya arról beszélt, hogy valaha valami kis hiba esett abban a gépezetben, a mely minden leányról a legfontosabb, a szív-gepezetben. A kisebbeket előre engedve, csak úgy a karzat háttéréből pillantott le a gyűlésterembe, de nyomban visszahúzódott és az arca haloványabb lett a rendesnél. A tekintete ugyanis egy alulról jövő tekintettel találkozott: a Tenesse tekintetével. Tenesse elpirosodva állott fel helyéről, mert épen ő rá került a sor, hogy beszéljen ama bizonyos út dolgában. Megzavarodva és nagy felindulással kezdte szavait. Fejét hátravetve, rikácsoló hangon jelentette ki, hogy a vármegye legrégibb nemzetiségéhez tartozik, az egyetlen Tenesse-ivadék, a kinek ősapja a legelső úr volt e vármegyében... A harang megkondult a főispáni emelvényen

és a kegyelmes úr hideg nyugalommal megvonta a szót a rendbontó Tenessétől.

Tenesse a nyakáig elvörösödött. A tekintete szinte megriadva fordult a karzat felé, a honnan egy bánatos szempár nézett rá vissza. Az öklével az asztalra csapott ekkor Tenesse és verben forgó szemmel ordította:

— Megfizetek, ezért megfizetek!...

A következő perczben a kardjához kapott. Guzelnik Pál kiugrott a főispáni emelvény mellől:

— Hé, várnagy! Hajdúk! — kiáltotta.

De nem kellett már se várnagy, se hajdú. Tenesse lehorgasztotta a fejét és lassú léptekkel hagyta el a gyűléstermet. A süvegét úgy vitte utána egy fiatal kancellista.

*

A rendbontó és zavarcsináló Tenesse Tamás két hóka lován hazafelé menet a holdvilágos téli éjben két bánatos szemet látott útjában. Az idősebb Sarvady kisasszony szemét. Régen — a csigahéj előtt, — nem volt olyan bánatos az a két szem, ha Tenessére nézett, sőt reménykedve, mosolyogva, bizakodva tapadt rá az a gyönyörű tekintet. De a csigahéj annak is véget vetett.

— Csak boszút állhatnék, — csikorogta a mindenkitől elhagyott szegény Tenesse a fehér téli éjben, ott, a hol a pogány földvár felé fordul az út, Gombosad alatt. — Csak boszút állhatnék, hogy elvettek tőlem mindent, a mim lehetett volna az életben!

Forró, szilaj gondolatok áramlottak a fejében, mint szikrák az ég ház felett a szélben. A nyakán kigombolta a Zrinyit és a friss éji levegő nem csillapította. Oldalvást álombeli nyugalommal terülték el a honfoglalás korabeli földvár megmaradt sáncaí és a fehér téli éjben szikrázni látszott a hótakaró a magaslatokon. Tenesse sokat járt erre, szekéren és gyalog, és néha elgondolta, hogy ha igazság volna a földön, ennek a várnak még állani kellene és benne lakna ő, mint Tenesse ivadéka. De hát nincs igazság... A szán nesztelenül suhant el a vár alatt, a hókák hűségesen ügettek hazafelé, a kocsis bóbiskolt az ülésben, a mikor a földvár sarkán, a hol valamikor a bejárat lehetett, a holdvilágos éjből egy sisakos, óriási lovas nyargalt elő és egyenesen a szán felé tartott.

— Öcsém, Tenesse öcsém! — kiáltotta a lovas tompa hangon. — Hívtál, tehát eljöt-

tem, hogy segítségemre legyek. Én vagyok az ősapád, Tenesse vezér.

A Tenesse-ivadéknak nagyot dobbant a szíve. A hókák mintegy maguktól megállottak és a lovas kinyújtotta jobbkezét, a melyet Tenesse megragadott. A szemeit tétovázva meresztette az ősapjára, de az arezből mit sem lehetett látni. Hamuszínű, fátyolos-szerű üresség tántorgott az ezüstsík alatt és a paripának nem hallatszott a lihegése. A fegyverek nem csörrentek a vitézen és a hangja kongott, mintha üres hordóból jött volna:

— Mit akarsz tőlem, késői unokám? Miért hívtál vissza késői álmomból?

— Boszút akarok állani! — kiáltotta Tenesse és a szíve a torkában dobogott. — Megcsúfoltak, megsegyenítették... Köszönöm, hogy segítségemre jöttél, ősapám. De attól tartok, hogy ketten mit sem tehetünk. A vármegye hajdúi elbánnak velünk.

— Dőre beszéd, — kiáltotta a túlvilági lovas. — Velem lesznek hadaim is.

Igy szólt és hosszú, görbe kürtöt akasztott le a nyeregkapáról. Háromszor fújt a kürtbe és az éj szinte megreszkenni látszott a kürt-harsogásra. Megmozdult a néma csend és az éjből, a vár felől nesztelenül, fellepként emelkedett fel egy lovas-csapat, a mely ott addig pihenni látszott. Csupa pogány dalia ült a paripákon, a melyeknek lába nem érintette a földet.

— Merre megyünk? — kérdezte Tenesse őse.

— Kelet felé, — felelt Tenesse, — ott van a város, melyet el kell pusztítanunk.

S a hadak erre megindultak. Elöl a két Tenesse, mögöttük a másvilági vitézek serege, a kik némán, tömören, mint a viharfelhő árnyéka, suhantak tova a hófödte pusztaságon.

Szekérházán már aludtak a házak, csak a Medvében és a Tenesse vezérben volt vig élet. A Tenesse vezérhez címzett fogadó ajtaján egy ijedt képtű, toporzékoló paripáján furcsán gubbasztó vitéz ábrázolta Tenesse vezért. Az igazi Tenesse haragjában buzogányával bele-sújtott a pléh-táblába.

— Én nem ilyen vagyok, — mondta.

(A buzogányütés helyét még ma is mutogatják a fogadón.)

— A vár ellen megyünk, — irányította a Tenesse-ivadék a túlvilági sereget.

A régi Tenesse háromszor elkialtotta magát: — Huj, huj, huj!

CARLO MARATTA OLTÁRKÉPE A SANTA MARIA DEGLI
ANGELIBEN. — Jézus megkeresztelése.

A leány lehúnyta a szemét.

P. S. Az utat is rendbehozták.

A Santa Maria degli Angeli

A Michelangelo egyetlen óriási templom-
tájajából kersztahajt csináltak, hogy a görög-
kereszt rajza kijöjjön. Új oszlopokat emeltek
égelől és stuccból, a minék folytán a gyö-
nyörű antik oszlopokat be kellett mázolni.
(Szerencsére a mázolás újabban lekaptatták.)
A talajt, a thermák régi vízvezetékeiből át-
szívóó nedvesség miatt fölemelték és így az
oszlopok két méternyire a föld alá jutottak,
mialtal az egész nagy terem elveszítette im-

Az antik Rómáét és a keresztény Michel-angelóét.

Irta **Bársony István.**

Tehát: tüzokot januárius végéig *szabad* löni.
Hanem hát: ki lehet? A tüzok már elég ritka.
madár; igen sok határban egyáltalában nincs;
csak síkságon van, nagy és nvlt síkságon.

Ebben a téli esőndőben, a mikor a zuzmára tündérlátékok játszik az erdővel, s a tíz fokos hidegben minden kis szellőnek beteretve van: a szarvas lehetőleg déli fekvésű, szélolt védett helyeken pihen, vagy ácsorog. A vén bikák külön; a tehének is külön, tavalyi borjaikkal, a melyekhez még a második esztendejét élő ivadéok himje is szívesen csatlakozik.

A SANTA MARIA DEGLI ANGELI TEMPLOM KERESZTHAJÓJA RÓMÁBAN.

Ha ilyenkor utunkat a vadatető-helyek felé vesszük: ott látjuk a sok csapat és nyomát mindenfelé, a hogy a kosztra járó vad a havat letiporta arra jártában. Ezek a zelt nagyon beszédesek; ezek elmondják nemcsak azt, hogy körülbelül mekkora a vadállományunk, hanem, a mi a nagy vadat illeti, annak a minőségéről is sok érdekeset tudunk meg belőlük s általuk. Az erős bika hatalmas csapája például a legbiztosabb árulója is egyszersmind.

Most már megérdemli a vad a nyugalmat, hisz annyit szenvedhet még az „utótétlő” üldözés nélkül is, hogy ha rá gondolunk, lehetetlen, hogy szánalmat ne érezzünk iránta. Lám, a tél máris körülbelül két-három hónapja ki-
tözsa szegényit: a sok nélkülözést és hideget
regóta sýnli. S most, a mikor már el van
csúszva, következik a nagy megpróbáltatás, a

A különben csöndes időket a ragadozó nép-
ség folyvást megkeserítheti, zaklatottá teheti a
szegény vad számára; mit tehet okosabbat a
vadász, mint hogy a nagy szünet alatt, a mi-
kor egyéb mulatsága úgy sincs, a ragadozót

A SZÜLŐHÁZ.

irtja? Még pedig úgy a négylábút, mint a szárnyast.

Vadászni rájuk nem könnyű és sok eredménytelenség után igen keveset; a mellett a hasznos és így most már védelmünkbe vett vad is új zaklatást szenved, a mi bár nem neki szól, mégis zavarja, riasztja. De ott van a méreg. A sztrichnin és újabban a ciankáli. Ez a két rettenetesség, a mit, ha jól «kezelünk», kénytelenül és bizonyos tehetünk.

A kezelés leírása szaklapba való, azt tehát mellőzöm; de annyit jó tudni még a laikusoknak is, hogy úgy az egyik, mint a másik méreg biztos segítők a területeinken elszaporodott, vagy bár csak gyéren mutatózó rablók ellen. A sztrichnin szörnyű görcsöket és gyors megdermedést okoz; a legtöbb esetben alig néhány lépésnyire a csalifalattól, már összeesik a rabló és kiadja fekete párját. A ciankáli pedig még borzasztóbb, mert egy másodperc alatt öl. Ha akármilyen hatalmas ragadozó állat bekapja a mogorónyi nagyságú zsirkapszulát, a melynek a közepén van a méregkirály pár csöppje: rögtön vége, mintha a mennyök ütötte volna.

A csöndes idők folyán ezzel foglalkozni nem utolsó mulatság. A ciankáli ugyan csak negylábú ragadozóknak való, a melyek a kap-

szulát szívesen felszedik s vagy szőtharapják, vagy a nyelvök és esetleg nyeldeköljük nyomásával szakítják szét. A szárnyasnak viszont jobb a sztrichnines «csali», mert azt porlakban kenjük a kitett «falatba» metszett keskeny vágásba, esetleg a bőre alá. A zsirkapszulát a szárnyas vagy fel sem veszi, vagy csak játszik vele és szétvagdosza, a hogy a kíváncsi szarka cselekszi.

Hatalmas sasokat és szép téli ölyveket lehet ilyenkor a mérgezett falattal másvilágra küldeni; varjút és szarkát pedig százzámra is, pedig a szürke varjú s a szarka a kis vadállománynak állandó hóhéra, kivált a szárnyasfélének, a melynek a tojását s apró csirkéit fogdosza, pusztítja.

Ime, a csöndes idők nem is olyan csöndesek az élmes és praktikus vadászok számára, ha a fáradságot, a mivel a káros vad irtása jár, s a mitől a jövő reménye megnövekedhetik, nem röstelik.

PETŐFINÉ SZENDREY JULIA SZÜLŐHÁZA.

1908 december 31-én volt 80-ik évfordulója a legnagyobb magyar költő, a szabadságharc lánglelkű dalnok, Petőfi Sándor felesége: Szendrey Julia születésének.

Anyja	Az anyja	Az anyja	Az anyja	Az anyja	Az anyja	Az anyja	Az anyja
Juliana	Ignatus Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei
Anna	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei
Anna	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei
Anna	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei
Anna	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei
Anna	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei
Anna	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei
Anna	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei
Anna	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei	Anna Szendrei

SZENDREY JULIA ANYAKÖNYVI LAPJA.

Még Keszthelyen is csak kevesen tudják, hogy ez a szerencsétlen, sokat szenvedett nő a Keszthelyhez tartozó Ujmajor nevű pusztán született, hol atyja, Szendrey Ignác, az időben mint Festetics László gróf gazdasági lakos.

Születése helyéről, illetőleg megkereszteléséről maga is megemlékszik második férjéhez, Horváth Árpád egyetemi tanárhoz Keszthelyről, 1856 augusztus 24-én írt levelében: «Itten, a fejezőpapról (t. i. a premontrai kanonokoknál) vagyunk szállva, — írja — kiknek zárdája azon templomhoz van építve, hol engem kereszteltek. Képzelted, milyen érdekessé teszi ez előttünk!»

Szendrey Julia ugyanis 1856 nyarán, egészsége helyreállítása céljából, atyjával Balatonfüreden időzött. Innét átrándultak Keszthelyre, valószínűleg születési helye megtekintése végett. Egy éves korában szakadt el innen, a mikor atyja Ujmajorból a Károlyi grófok birtokára, a szatmármegyei Erdőre költözött, a hol az ujmajori szerény ispáni állást a tekintélyes és sokkal jobban jövedelmező felügyelői állással cserélte föl.

Az 1828 december 31-én született Szendrey Juliát másnap, 1829 január 1-én, tehát ünnepnapján keresztelték meg a keszthelyi római kath. plebánia-templomban. A megkeresztelés között ő volt az első abban az évben s így 1-ső folyószámot kapott. A bejegy-

zés az anyakönyv 217-ik lapján történt. Keresztanyja nevét kapta a keresztességben. Szülei: Szendrey Ignác és Gálovits Anna, keresztanyja pedig: Molnár János és Jugovits Julianna voltak. A keresztelést és anyakönyvi bejegyzést Nagy János káplán teljesítette.

Születési helye: Ujmajor Keszthelytől délnyugati irányban, gyalog mintegy 20 percrenyire, Georgikon és Fenék puszták között fekszik. Georgikontól Ujmajoron keresztül fenékfák szegélyezett, gyönyörű út vezet az öt kilométernyire levő, történelmi múltjáról híres Fenék pusztáig. (E helyen feküdt hajdan Mogentiana nevű római municipium, melynek földalatti maradványait a Balatoni Múzeum-Egyesület ásatta ki már 10 év óta, évről-évre, állami költségén).

Georgikon és Fenék puszták között több ezer hold kiterjedésű, gyönyörű, termékeny birtoka fekszik a Festetics grófi családnak. A nagy kiterjedésű birtok tette szükségessé még a XVIII. század végén, két major között egy harmadiknak az építését, melyet akkor a két régi majorból való megkülönböztetés céljából Ujmajor-nak neveztek el.

Az ujmajori gazdasági lak, melyben Szendrey Julia született, a major nyugati szélén, a már említett gyönyörű grófi úttal, annak keleti oldalán, észak-dél irányban fekszik. Egyszerű, földszintes, cserép-zsindelyes, alacsony, fehérre meszelt épület, melynek csak a déli része szolgált gazdasági lakásul, az északi részén a gazdasági cselédek lakásai voltak.

Ezelőtt 12 évvel Szendreyek lakásával szemben, a grófi-út nyugati oldalán, új, modern gazdasági lakást építettek és most Szendreyek lakásában az uradalmi bognár-mester s a major-gazda laknak.

Benn a házban a szobák mennyezete gerendás, durván ácsolt fagerendákkal. A padlózat széles, vastag fenyőfából készült és itt-ott már teljesen el van vészva. Az ablakok elég magasak és szélesek és mindenik vas-gáttal van ellátva. Általában az egész lakás nagyon szerény, az akkori viszonyokhoz mért. Még eredeti állapotában van meg.

A ház tehát áll még, melyben Szendrey Julia született és bölcsője ringott.

Nagy mulatság tőlünk ezt a házat emléktáblával meg nem jelölni és Ujmajort emlékre Julia-majorra nem keresztelni.

A Petőfi-társaságot illetné a kezdeményező lépés.

Dr. Csák Árpád.

AZ ÚJ MAGYAR ZENE.

A művészetek ősnője a tánc, a mozgás. Az emberi szervezetnek az a tulajdonsága, hogy a benyomásokra mozgással felel. A művész a mikor alkot, a reá ható benyomásokat dolgozza fel. És a mint a munkáját szemléljük, nemesek a benyomásairól kapunk adatokat, hanem arról is, hogy micsoda szerkezetű lelke van. Mert a műalkotás (nyers anyagot nem számítva): formájában erről a feldolgozó lelki gépezetről beszél. A ki a művészetet igazán érti vagy érteni akarja, annak meg kell tanulni, hogy a formának ezt a néma beszédét megértse, mintegy a gyártmányról megtudja állapítani, hogy milyen gyárból való. A legújabb időben — helyesen vagy helytelenül — ezt most nem kérdezzük — az esztetika számára is ez lett a legnagyobb feladat, ez lett a legfontosabb kérdés. És a közönség érdeklődését is lassanként foglalkoztatni kezd: hogy a műalkotásban hol rejlik a művész személye, egyénisége? Miben különbözik a műalkotás minden másától, mik a művész lelki munkájának a sajátos ismertető jelei, nyomai?

Egy ilyen korban nagyon érthető és magyarázható, ha a művészek eredetiségnek, ha alkotásaikon mindenáron a saját munkájuknak a helyét akarják elhelyezni. A gyakorlati hallgató azonban nem tévesztik meg. Ő rájön, hogy hol hazudik a művész, hol színészkedik, hol játssza az érdeket. Úgy jár az ilyen művész, mint az osztrák gyáros, a ki a régi védőjegyesületi mozgalmak idején a posztól szélre reá szövelte: «Honi poszt». Csak annál inkább aláírta, hogy a gyártmány nem magyar és mindenkit figyelmessé tett a csalásra. A közönség vagy kis művészeknek is, ha «jogtalanul» eredetiségkedik, hamarosan észre-

JÉG-SPORT A BALATONON.

vesszük a munkáján az ösztönesség hiányát és csak nevetünk rajta. «Honi posztól» nem hagyjuk magunkat becsapni.

Az újabb magyar irodalomban, a festők, szobrászok és építések között nem egy ilyen hamis czégre akadunk, a ki az áramlattal úszva, erőnek erejével az eredetiségre dolgozik, mert észrevette, hogy a közönséget az eredeti holmi érdekli. Persze néhány embert sikerül neki felülmenni, és ezek azután haragjukban, csalódottságukban szidják és becsmérlik a többi becsületes művészeket is. Az ilyen alkalom azonban csak hozzájárulnak ahhoz, hogy az igazi, őszinte — belső lelkiismeretéből eredeti — művész munkáját végeredményben még inkább megbecsüljük. A nagy művészek hatalmas pályafutását mindenkor epigonok holttestei jelzik!

A mit az új magyar zeneművészet területén látunk, az már sokkal biztatóbb. Az utóbbi esztendőben eredeti és nagyszabású tehetségek tűntek fel, a kik mintegy huszonnégy óra alatt megcsinálták azt, a mit apáik és nagyapáik századokig elmulasztottak. Mindenki tudja, hogy a magyar zene szíves kifejlődésében a XIX. század utolsó felében még csak a műdalnál tartott. A nagy formákban a magyar génusz kénytelenül érezte magát és olyan óriási tehetség, mint Erkel Ferenc sem tudta például az operát magyarrá tenni. A Bánk-Bánban, Hunyadi Lászlóban sok a magyar dallam, népdalmotívum, de az egészben a szerkezet olaszos vagy németes. Pedig ép ez a fontos. Még a kilencvenes években szűn olvashattunk az újságokban cikket, a melyek egy igazi magyar szimfonikus megjelenését várták, mint valami messiást. Olyanféleképpen kellett volna a példátlanul gazdag népdalkincsét átvenni a műzenébe, mint a magyar Grieg a norvég népzeneből — egyénien és norvég zenei nyelven írt közérthető, minden néphez és füléhez szóló műzenét, vagy a hogy Chopin fejlesztette ki a lengyel népdalok nyers anyagából csodálatos művészetét.

És a magyar szimfonikusok megérkeztek. Egyszerre többen is. Még nem is tudnak rólok széles e hazában, de már itt vannak és külföldön is hirdetik, terjesztik a magyar kultúrát. Mert nem az tesz a magyar kultúrának szolgálatot, a ki mint Liszt, a népdalokat felpántlik, kicizcomázza és mint valami etnográfiai látványosságot, virtuóz előadásban mutatja, hanem a ki valóban meg tudja érteni az idegennek ezt a zenét. Az új magyar zeneszerzők szerzeményeikben ezt csinálják. A magyar lelket viszik bele a nagy klasszikus zenei formákba és ezen a nemzetközi forma-nyelven a magyar életet, a magyar kedély érzéseit, örömeit és sirvaságát magyarázzák.

Koessler Jánosé, a Zeneakadémia volt zeneszerzői tanáré a hervadhatlan érdem, hogy

ez így történt. Ő nevelte nekünk az ifjú magyar zenei eszméit, a kik azóta meg erősödtek és gyönyörű gyümölcsöket hoztak. Tanítványai közül megemlíthetjük: Dohnányi Ernőt, Vándor-Weiner Leót, Bartók Bélát, Kodály Zoltánt, Kálmán Imrét, Antalffy Zsolt Dezsőt, a kiknek alkotásaiban valóban a magyar zenei szellem és nótázó kedv él. Ők nem írnak népdalokat, mint soká az összes zeneszerzők. Mert a népdal kis formája miatt nem alkalmas az új gondolatok kifejezésére. A műzene fejlődése a nagy formák felé mutat. Bartók és Kodály például összegyűjtötték a magyar népzenei anyagot, a melyet legalkalmasabbnak találtak arra, hogy belőle egyéni művészetüket kiépítsék. Ők a székely és palóc földön kutattak, sőt még a tótok közé is elmentek, mert felfedezték, hogy a rokon magyar és szláv zene a tótok népdalaiban kapcsolódik össze, mintegy ezekben mutatja a rokonságot. Vándor Leó viszont inkább a cigányokhoz és az Alföldre ment anyagért.

Az új magyar szimfonikus zene tehát fiatal. És éppen ezért szükséges, hogy a közönség érdeklődésének a melege el ne kerülje, mert csak úgy nőhet a magyar 20-30 zenekari vezérkönyv, ennyi az egész, de el nem cserélném se az ifjú finn, se a szintén fiatal orosz zenei kultúrával, mert hatalmas reménykedések váltói ezek a kották. Váltak egy korszakra, a mikor egész Európa figyelmé a magyar szimfonikus zene felé fordult és a mikor a mi lassan fejlődött ázsiai vérünk, ifjúságában erejében meg fogja dobogni a nyugati kultúra kiált és enervált művészetét.

Csáth Géza.

A JÉGEN.

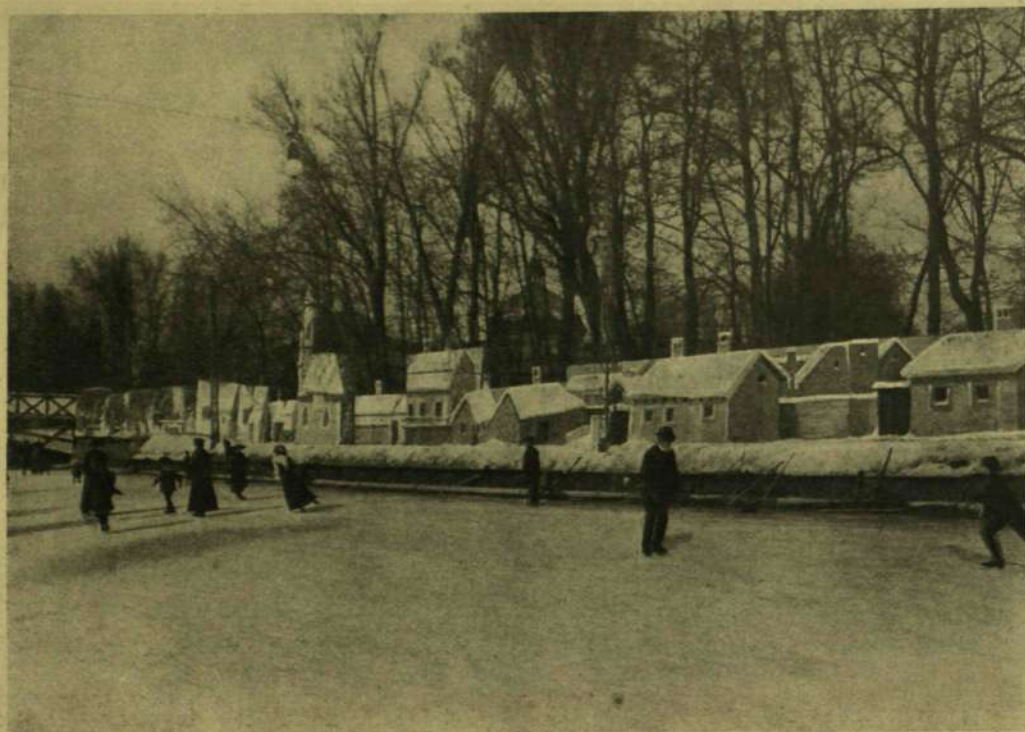
Azóta, hogy 1869-ben néhány vidám fiatal ember először kezdett korcsolyázni a városi tó jégén s nagy nehezen rávették báró Eötvös Józsefet, engedje meg leányainak a korcsolyázást, a legkedveltebb és legelterjedtebb sportok egyike lett a jég-sport s a magyar korcsolyázók sok becsületet vívtak ki ügyességüknek világszerte. Sok nehézséget kellett a kezdőknek legyőzniük, sok konzervatív előítéletet leküzdöniük, a mig el tudták hitetni különösen a fiatal hölgyek mamáival, hogy a korcsolyázás nem illetlen dolog, nem is ártalmas az egészségre. Ma persze ezeknek az aggodalmaknak csak a gondolata is mosolyt kelt, mint a hogy mosolygunk azokon, a kik annak idején mérgesen ellenzték a vasutat. Pedig akkor, a hatvanas években, még orvosok is akadtak, a kik az egészségre veszedelmesnek tartották a jégen való iringálást.

Ma már a budapesti korcsolyázó-egyesület, melyet akkor vagy tizenkét fiatalember alapított, egyike a legnagyobb, legnépesebb és leg-

A SZÜLŐHÁZ MELLETT Vezető fasor.

SZENDREY JULIA SZÜLŐHELYÉRŐL.

PEST KÜLVÁROSA MÁTYÁS KIRÁLY KORÁBAN.

gazdagabb egyesületeknek, a kis fabódé, a melyet összerakott pénzeszkőjükből a kezdők állítottak fel a városligeti tó partján, hatalmas palotává fejlődött, a tó fenéke betonozva van, úgy hogy koresolyázásra használható az egész, a jeget feltő gonddal gondozzák, sőt a lelkes koresolyázók már arra is gondolnak, hogy nyári koresolyázó pályát létesítsenek a dobsinai jégbarlangban. Ekkorát haladt a jég-sport ez alatt a negyven év alatt, a melynek fordulóját most ünnepli a budapesti koresolyázó-egyesület. S ez ünnepre olyan jelmezes jégünnepeket rendeztek, a mely mint látványosság is egész tömegeit vonzotta oda a közönségnek. A koresolya maga is sokat fejlődött azóta: a nyolcvanas évek elején még szíjjas fatalpú koresolya járta, a melyet a lábra szíjjazni valóságos mesterség volt, azóta elavult már az angol koresolya is, melyet a sarokra csavarral, a cipő orrára szíjjal erősítettek, s elfoglalta helyét a *Halifax*, a *Merkur* s a karsú *Jackson Haines*, nemkülönben *Rohonczy* Gida találmánya, a *Columbus*. A gyorskoresolyázó versenyzők a hosszú, keskeny acéltalpú hollandi koresolyát használják, kezdőknek pedig jó *Piróvits* Aladár találmánya, az *Eccelsior*, mely széles talpával a lehető legnagyobb biztonságot nyújtja. Az idei sok jegű tél pompás

alkalmakat ad e szép, ritmikus és egészséges sport művelésére, a mint hogy rég nem volt

KORESOLYÁZÁS A SZÉCHENYI-HÍD ELŐTT.

koresolya-ünnep olyan kedvező időben, mint a mostani. Emlékezetes volt ez az ünnep szép-

ségével is; Mátyás királylány választását jelképezte az ünnepi játék, a magyar történetnek azt a fontos eseményét, a mely a Duna jegén folyt le. A játékot dr. Márkus Jenő tervezte s Mátyás szerepét a fiatal gróf *Andrássy* Károly, jegyesének, Podjebrád Katalinnak szerepét pedig gróf *Bethlen* Istvánné személyesítette meg. A pompás jelmezek, a színes, mozgalmas felvonulás s az ünnepet befejező tűzijáték lelkes tetszéssel töltötte el a közönséget. A koresolyázó egyesület jubileuma alkalmából az idén itt tartották a nemzetközi koresolyaversenyeket, melyeken a gyorskoresolyázó bajnokságot a norvég *Mathiesen* Oszkár, a műkoresolyázó bajnokságot a svéd *Salchow* Ulrik, a hölgyek műkoresolyázó bajnokságát pedig egy fiatal magyar hölgy, *Kronberger* Lily — a ki különben már tavaly is bajnok volt — nyerte el.

S nagyobb mértékben, mint valaha, folyik a jég-mulatság az idén a Balatonon is. Ehhez már többféle készség kell: a Norvégiából ide-származott kormányozható vitorlás szán, mely az automobil sebességével halad; vasaló alakja van, mintegy három méter hosszúságú, de különben úgy szerelik vitorláit, mint a csónakét. Aztán az úgynevezett fakutya, mely közönséges székhöz hasonlít s mint az evezőkkel a csónakot, két szeges végű könnyű farúd segítségével hajtják; — a vitorlás koresolya, mely jóval nagyobb, mint a rendes koresolya, az ember vitorlát húz a karjára, s azután — ha kedvező szél elkapja — mintha röpködné! Végül itt van a «rennwolf», egy és több ülő-

kére és egy álló személyre szerkesztett szán. Ez különösen nagyszerűen válik be a Balaton jegére; azonkívül még havon is sikerrel használható.

Ma még kevesen művelik ezt a balatoni jég-sportot, de a milyen hirtelen terjedt el a szánkózás az idén, alighanem ép oly hamar el fog terjedni ez is. S talán nincs messze az idő, mikor télen is majdnem úgy benépesedik a Balaton, mint nyáron...

MISS RANDOLPH UTAZÁSA.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irta C. N. és A. M. Williamson.

Én ezzel teljesen egyetértettem, mert ily módon alkalmam nyílt az ormótlan jószágoknak, melyet kormányoznom kellett, szeszélyeit tanulmányozni és kiismerni. Versaillesba azért jöttünk, hogy az Orléansba Étampes-on át vezet egyenes utat kikerüljük, mint a mely majdnem végig kikövezett és automobilal tényleg be nem járható. Versaillesból Dourdanba és Angervilleba jó országút vezet, mely nem festői ugyan, de kellemes és gazdagon művelt vidéken át vezet. Mindjárt Versailleson túl az út rendkívül *accidentée* és nagy óvatossággal ereszkedtem le a Châteaufort felé vezető veszélyes lejtőn, valamint a St. Rémy mellett fekvő dombról is az Yvette völgye felé. Még Dourdan el nem hagyja az ember, az út folyását hepehupás, és ha igazságosak akarunk lenni, el kell ismernünk, hogy a szilárd alkatú német

kocsi a hegyekre bizonyos nehézkes kitartással kúszott, mely igazán becsületére vált. Dourdanban villásreggeliztünk és kevéssel utóbb a hosszú sík orléansi úton kezdtünk haladni. A gyorsaság a kocsi mivoltához képest kielégítő volt és habár a napi record 67 mértföldet tett ki, csak háromszor szakadt el a hajtósíj. Nagy megkönnyebbülésemre és meglepetésemre ebéd idején csakugyan Orléansba értünk. Nagyon büszke voltam, midőn a hölgyeket az Orléans-hôtel régi divatú udvarára szállíthattam. Almond a Napierrel — tudtam — a St. Aignan-szállóban volt, a hol azonnal felkerestem őt és arról értesültem, hogy Versaillesból idáig nem egészen négy óra alatt tette meg a teljes utat, menetközben csak egy óráig állt meg, hogy lunchöljön, a kocsi pedig folyvást a legpompásabban haladt. Almond semmikép sem tudja megérteni, miért maradt magára és minek távoztam el tőle és kocsiháztatók két hölgyet olyan elavult német automobilon, melyvel bármely magára tartó sportember szégyenlené magát mutatni Franciaországban. Görbe szemmel néz és látszik rajta,

Mint már említettem, a német kocsiszörnyeteg phaeton-üléssel, és nekem, ki elől foglalok helyet, nem könnyű a két hölgy bármelyikével kényelmesen beszélgetni. A ki hajt, annak az országútra kell figyelnie; így tehát Miss Molly kénytelen volt előrehajolni a vállam fölé és a fülembe kiáltani. Sajátságos és igen kellemes egyetértés kezd köztünk lábrakapni. Tudod, hogy Franciaország eme részének történetét alaposan ismerem, a kastélyokat pedig előző alkalmakkor már kétszer jártam be. A mit nem talán elfelejtettem, azt éjjelenként újból áttanulmányoztam; ekkép nélkülözhetetlenné váltam Miss Randolphra nézve. Kezdetben nagyon keveset szólt nekem, itt ott egy-egy nyájas szót intézett hozzám, minőt szolgálójának odavet az ember; de sokszor hallottam, a mit nagynénjének mondott és észrevételeit rendszerint a fel-fogás élénksége és eredetisége jellemezte. Nyilvánvaló, hogy sokat olvasott, eleven érdeklődéssel kísér mindent és megszokta Franciaország régibb udvari történetét egészen sajátos, okos szempontból megítélés tárgyává tenni. Mindenkor kész volt lelkesedni, ki-kibuggygvan-

állt be és félt, Miss Randolph észreveszi, mint futja el a pir a nyakszirtemet.

— Ejha, Brown! — kiáltott fel vállam fölé hajolva, — maga ismeri ezeket a dolgokat, olvasta a históriát?

— Oh igen, miss, — szoltam, — olvastam egyet-mást, hol itt, hol ott, hol könyvekre szert tehettem. Mindig érdekelt engem a történelem, az építészet és más efféle. Különben is — folytattam sietve, — bejártam már ezt az utat egy úriember társaságában, a kinek nagyon bő ismeretei vannak Franciaország ezen részéről. — Azt hiszem, ezzel nem mondtam valótlan-ságot, ugy-e bár? Reményilem, joggal mondhatom magamat úriembernek.

— Milyen szerencse ez ránk nézve! — kiáltott fel Miss Randolph és hallottam őt örvendő említeni nagynénjének, milyen jó, hogy *ciceroné* és *chaffeur* talált bennem egy személyben. Ezután kezdett jó sokat beszélgetni velem és most mindig bizonyos csodálkozó érdeklődéssel teszi próbára ismereteim mértékét. Ilyenkor mindig igyekszem lehető mindennapi szavakat használni és nem túlsókat mutatni. Meg

JÉGÜNNEP A VÁROSLIGETI TAVON. — Márton Ferencz eredeti rajza.

hogy szeretne kérdésekkel ostromolni; de mivel nemcsak jó gépész, hanem hűséges szolgáló is, türtőzteti magát és gazdája szeszélyeit békésen viseli.

Azt az utasítást kaptam, hogy másnap reggel tíz órakor készen legyek, és mikor pontosan a kellő perczben az ndvarra hajtattam, a hölgyek már ott vártak rám. Miss Randolph felszólítás nélkül újságolta, hogy nagynénjével bérkocsin bejárta a várost és megnézte a Szűz történetével összefüggő helyeket, de nem találta fel a múlt emlékeit, mert egészen modernné alakult át a város.

Gyönyörű reggel volt, mikor Orléanst elhagytuk. A kocsi szépen haladt, a dicső Loire hullámai csordultig telt mederben teljesen eltakarták a csúf homokzatonnyokat, melyek közt a nyári hónapokban kigyózik a folyó vize; a térszín zöldelő tájon esillogó verőfény ömlött el; az azúrkék égboltozat helyenként — mintegy odacsapva — fehér felhőtömegek úszkáltak. A mi kis útítársaságunk eleinte szótlan volt. Talán a természet szépségeinek behatása alatt álltunk valamennyien, még Mary néni is, és a gép zakatolása szolgált gondolataink egyhangú zenekíséretül.

tak érzelmei, bár nem szakadatlanul özönlöttek. En mohón hallgatóztam, hogy a szél el ne kapja a hátam mögött lévő történelmi és földrajzi forrás csergedezését.

«Mari néni» — egészen ellenkezőleg — határozottság nélküli, közönséges lélek, kit sokkal jobban érdekel az, hogy mi lesz a villásreggeli, mint bármely látnivaló. A fiatal leány tehát meglehetősen magára van utalva. Égő vágyat éreztem a társalgásban részt vehetni, de nem mertem a felveti szerep feladását abbahagyni. Nemsokára azonban fordulat állt be, a kedvező szerencse már készen várt réám.

Meung városán gördült végig a kocsi, midőn egyszerre megpillantottam a folyó másik partján Notre Dame de Cléry négyszögletes, hatalmas tömegét, melyet minden különös czélzat nélkül megmutattam Miss Randolphnak. «Itt van Cléry, — mondtam, — XI. Lajos temetkezési helye. Emlékszik erre *Quentin Durward*-ból. A templomot érdemes megnézni. Szinte sajnálom, hogy nem a túlsó part mentében haladunk.» Ekkor elakadt a szavam és kissé zavarba jöttem, attól tartva, hogy elárultam magamat. Egy pillanatnyi szótlan csodálkozás

fogod engedni, hogy a helyzet mind pikánsabbá lesz.

Mer mellett átkeltünk a Loire folyónak függő hídján és bejártuk a Chambordba vezető nyolcz mértföldnyi utat. Ebben a városban szándékoztunk villásreggelizni és a kastélyt megtekinteni, azután majd folytatni utunkat Blois felé. Nem kis feladat volt kocsin nézve közel három órán át minden baleset nélkül szaladni. Mialatt a villásreggelit készítették, megtöltöttem a viztartókat (ezt a könnyű dolgot is csak úgy lehetett végrehajtani, hogy mindennemű podgyász előbb lekerült a kocsi-ról), a megbecsülhetetlen Hudson-szappannal, melyet saját kocsimról hoztam el, megmosakodtam és szépen kiöltöztem a *déjeuner*-re. Az étkezés, most már kezdem látni, a legfőbb nehézségeket okozhatja. A chambordi kis hotelben például, természetesen nincs külön szoba eselések részére. Minthogy semmi kedvem sincs dohos konyhákban étkezni, mikor ennek elejét vehetem, egész hidegvérrel a *salle à manger*-ba léptem, a hol Miss Randolph nagynénjével már az asztalnál ült, és ugyanannak a hosszú asztalnak a másik végén én is helyet foglaltam (rajtunk kívül senki sem volt a teremben).

MÁTYÁS KIRÁLY SZOBRA.

A VÁROSLIGETI JÉGÜNNEPRŐL. — Balogh Rudolf féltvételei.

Mary néni egy pillanatig boszankodni látszott azon, hogy hugának fizetett gépészével fog együtt reggelizni; de Miss Randolph, a ki ezt észrevette, — ő mindent meglát, — szeretetre-méltó mosolylyal üdvözölt. Újabb és nagyon kellemetlen nehézség támadt, midőn a fizetésre került a sor. Természetes, hogy minden közös étkezés után az úrnőnek az én ételmelet-italomat is felszámítják és ő fizet értem: «Mécanicien, déjeuner» — ennyi. Tessék ezt elképzelni! Persze nem tiltakozhatom, miután ilyen a szokás, de pontosan feljegyzek minden értem kített költséget és valamikor ki fogom egyenlíteni tartozásomat, ámbar most még nem tudom, mi módon fogom ezt eszközölni. Az az ideám is támadt, hogy lassanként «Kurir» szerepére vállalkozhatom és mint ilyen, megszabadítom úrnőmet a fizetésekkel való vesződéstől. Ha ezt keresztülviszem, a magam részét elkülöníthetem és a magaméból fizethetem azaz a kilitással, hogy a miss, a ki keveset törődik a pénzzel, nem fogja észrevenni, hogy mit művelek, legfeljebb azt gondolhatja, hogy igen okos fizető lehetek, mivel mindenhez oly olcsón jutok.

Aztán még egy van, a mi kimondhatatlan kínos érzetet kelt bennem, minőről a finom Bryant kisasszonyok panaszkodtak, valahányszor oly eseményt vártak, melynek izgatottság, félelem és zavar vegyülékével néztek elébe.

A kínok kínjával gondolok arra a nemsokára bekövetkező pillanatra, mikor Miss Randolph át fogja adni nekem a heti fizetést, melyet szerényen ötven frankban állapítottam meg. De már nagyon messzire kalandozom el a chambordi *déjeuner*-től.

Épen a *croûte au pot* után voltunk, midőn kívülről jűgászt-bűgást hallottunk. Miss Randolph kérdőleg tekintett ránk. «Egy apróbb Pieper», — mondtam. «Nagyszerű! — kiáltott fel a miss. — Igazán megismeri az automobil-fajtákat a hangról, melyet előidéznek?» «Némi gyakorlat bárkit képesít erre, — oktattam őt, — ön is tökéletes jártas lesz ebben, mire utazásunk végére érünk. Minden kocsinak saját jellemző hangja van. A De Dion-é sikongó bűgás, a Benz-é érverésszerű dobbanás, a Panhard-é olyan, mint a dobpergés, a háromkerekű úgy pufog, mint egy miniature-Maxim.»

Belépett a Pieper gazdája. Öltözte a legrikítóbb automobilista új divat szerint volt összevágatva: bőrsapka leffentyűkkel, szem- és arcvédő, nevésségesen lompos szőrű prémes kabát, czombig érő hosszú bőrszíma; mindez nagyon megfelelt volna bármely sarkvidéki kutatónak, de nagyon fantasztikusnak tűnt fel, a hol oly enyhe a tél, mint Franciaországban. Tudod, milyen poseur minden francia automobilista. A szép fiatal hölgyet meglátva, az újonnan érkezett sietve lekaptak lapját és szemvédőjét — és ekkor kitért, hogy elég csinos fiú, kinek szokatlanul hosszú szempillái engem — nem tudom, miért, — boszúsággal föltöltöttek el. Úgy tett, mint egy tollászódó madár, felpederte fekete bajuszát és hódításra készült. Mosolygott, midőn Miss Randolph tekintete az övével találkozott. A leány visszamosolygott azzal az amerikai fesztelenséggel, melyet az olasz vagy francia ember félre szokott magyarázni. A legközelebbi pillanatban nagyon érdekes társalgásba kezdtek, mely a gépkocsik körül forgott. A szegény *chauffeur*-re senki sem vetett gyűt.

Rendkívül aláússa az ember önértetét, ha azt kell találnia, hogy oly könnyen alacsonyabb állásúnak tekinthetik, mint a minő valóban. Ebben a pillanatban tapasztaltam, milyen bántó tudat az, hogy az embert szolgának nézik. Egy biarritzi hűtelben egyszer a *valet de chambre*-nak ajándékoztam kalapomat és néhány feleslegessé vált öltönydarabomat. A levetett ruha egészen jó állapotban volt és az ajándék értékes volta rendkívül meglepetta azt az embert. «Monsieur nagyon is jó hozzám, — így szólt, — de ilyen szép ruha nem nekem való. Viselhetik a nagyságos urak, de nem *nous autres*!...» Ezek a más emberek se nem várják azt a sok jót, a mi az életben van, se nem irigylük azoktól, kik élvezik. Az idézett szavakkal elég pathetikus kifejezést nyert az a meggyőződés, hogy a világ két része van osztva: *bizonyos* emberek és *másfélék*.

Mialatt én és édes és eszes kis úrnőm gépkocsikról csevegett azzal a szaktudással, mely mint műkedvelő a lefolyt hat hét alatt szerezhetett, úgy éreztem, hogy tényleg én is a *másféle* emberek közé tartozom. Habár egészen világos volt előttem, hogy a francia nagyon közönséges, szinte alsóbbrendű ember (aféle gőgös, önhiúságában felfuvalkodott képzelgő, ki biztosra veszi, hogy minden nő okvetlenül leborul és imádja őt), de nevésséges kérdő is, sajnálattal kellett látnom, hogy Miss Randolph a leplezetlen hódolatot visszautasítás nélkül fogadja és a legkihívatóbbabb elbeszéléseket készpénz gyanánt veszi, mialatt én kénytelen voltam egész csendben étkezni és hálát adhattam Istennek, hogy nemcsak nem bőjtöltem, de még szabad volt azonfölül nálammal különbek társaságában időznöm. Mindamellett még nagyobb kellemetlenségeket is szívesen eltűrtem volna, csakhogy az ő közelében lehessen, hallhassam beszédét, láthassam mosolyát, mert ez a leány — őszintén bevallom, — kezd engem minden más nőnél jobban érdekeln.

STROBL ALAJOS A VÁROSLIGETI JÉGÜNNÉPEN.

«Ah, milyen volt az én mai utazásom? — szólt a francia, kitarva két kezét. — Reggel hagyta el páris, holnap már Biarritzban leszek. Elgáztoltam ma egy kutyát és három tyúkot. Épp most fedeztem fel a kocsit elején a madarak tollait és csontjait: szegények bizonyosan nem vették észre, mily közel van hozzájuk a kocsit és már nem volt idejük elröpülni.»

Miss Randolph gyengén felsikoltott, mintegy lefordítva ezzel a hallottakat nagynénje részére, ki nem nagyon tökéletes a francia nyelvben.

«Shocking! — kiáltott fel Mary néni, — valóságos dzsagagnauti székér!»

«Úgy-e, mademoiselle, — folytatta a francia, — az ön kocsija nem oly gyors? Kissé nehézkes, úgy képzem, lassan mászik fel a hegyre?»

«Ellenkezőleg, — pattant fel Miss Randolph, — kocsimnak lehet némi — gra! — hátránya, de fényesen halad hegynek fel; nemde, Brown?»

«Ez csakugyan legerősebb oldala, — válaszoltam, halásan nyugtázva a váratlan barátságos és elismerő szót, mely nekem, «a másféle emberek» egyikének jutott; de a francia nem méltatta figyelmére a *chauffeur*. «Nagyszerű! — kiáltott fel. — Ha mademoiselle úgy akarja és találhatunk a szomszédságban egy dombot, fogadjátok, hogy az én Pieperem túlszár a hét lőerejű német automobilom. A minap — folytattam, — különös eset történt velem. Motorom megszűnt működni *essence* hiányában; szerencsére a falu kellő közepén történt ez, de ott egy csepp *essence* sem volt kapható, minden boltban elfogyott a készlet. Mit gondolt, mademoiselle, mit tettem? A benzintartót az egyik *café*-ban vásárolt abszinttal töltettem meg és így sikerült hazakerülnöm. Nem hiszem, hogy minden közönséges embernek ilyen ötlete támadt volna, hé?»

«Bizony, erre kevesen fanyalodtak volna, — gondoltam magamban, mert most először hallottam, hogy a korbútorban más is éghet, mint benzín. Míg én azon tűnődtem, hogy az automobil-sport ép úgy mint a halászat, oly foglalkozás, melynek üzése azt a hajlamot fejleszti ki az emberben, hogy az igazságot nagy készséggel a festőiségnek áldozza fel, véget ér a luncheon és mindnyájan asztalt bontottunk. Nekem gyalázatos szemtelenségnek tetszett, de Miss Randolph az ő ártatlanságában nyilván nem ismerte fel annak, midőn a francia a hölgyek oldalánál sétált és velük készült menni a *château*-ba. Talán az a szomorú kifejezés, mely sötét felhőként kétségtelenül ráborult jelentéktelen arczomra, szánalmat keltett ifjú úrnőmben, mert habozás nélkül és igen szívesen felszolgált, hogy velük tartsak. «Tudja, Brown, — így szólt, — hogy őnt nemcsak *chauffeur*-ünknek, hanem vezetőnknek is tekintjük.» (És kénytelen leszek az őrző eb szerepét is elvállalni, — zúgolódtam magamban, — ha minden automobilistának megengedi, hogy mint sporttárs, joga legyen magát kísérőül felolthadni.)

Még Mary néni is meglátott a mély hatás, midőn a chambordi belső udvarra léptünk. Miss Randolph pedig, kit rokonérzés és élénk képzelőtehetség nagyon hamar képesít arra, hogy a környezettel összhangba jusson, sebes lélegzettel előrelépett a tiszteltelt vegyes bámulatot, melyet az inkább városból, mint egyes házhoz hasonló roppant épületemre keltett benne csodás tornyaival, csúcsaival, párkányai-
nak, bástyáinak, kúpjainak, kéményeinek, ereszcatornájának az igazán rendkívüli tömkelegével. A francia kényesen lépkedett mellette, bajuszát pödörgette és hódító pillantásokat lövellt hosszú szempillái alól. Észrevettem, hogy szándéka elénkbe kerülni és Miss Randolph társaságában, senki másról sem zavarva, bolyongani a tágas, üres termék útvesztőjében, melyen keresztül sok teketóriával kalauzolta a kis társaságot egy unatkozó vezető; de meg-
hiúsítottam ravasz szándékát, siettetve Mary néni lépteit és új őrzőeb-szerepembe hiven, egy tapodtat sem tágitva mellőle. Nem akarom leírni, milyen kellemetlenül hatott rám, hogy úrnőm szívesen látszott fogadni a sok ostoba bókot, de midőn nagyszélesen odavetette a francia, hogy XIV. Lajos építette a kastélyt, Miss Randolph pedig kétkedően ránczolt homlokkal kérdő pillantást vetett rám, éreztem, hogy ime, itt az én időm.

Némi aggodalommal kezdtem egy Chambordról szóló előadás-félébe, Miss Randolph oldala mellett termettem és szilárdul elhatároztam, hogy a francziát nem engedem többé érvényesülni. Utaltam arra, hogy minden lépés-nyomon szalamandra — I. Ferenc emble-
mája — öltött szemünkbe és kifejtettem, hogy ez a király építette a kastélyt és azért választotta ki ezt a homokos, pusztai helyet, mert ennek közelében élt számos imádottjai közül a legelső egyike, de Thoury grófnő. Kiterjeszkedtem a francia renaissance-építészeti jellemző vonásaira, rámutattam a változatosság mellett is nyilvánuló egységre annak a Pierre Nepveu terrajzaiban, ki kevéssé ismert, de lángeszű építész volt és olyas épületfajt terem-
tett, a mi középhelyet foglal el a várörök és olaszországi palota között. Figyelmeztettem a félhóddal összefüzdő H betűre az épület azon részein, melyeket II. Henrik emelt, és a helyiség történetét vázoltam, szólva a maréchal de Saxe-ről, Szaniszló lengyel királyról, az 1792-ik évi forradalomról és a még későbbi birtokos-
ról, Berthierről. Mondhatom, mihielyt ezen a csapalon haladtam, az abszintos automobilista tönkre volt verve. Én egyszerűen sorra vettem Chambord minden nevezetességét, ezúttal kifejtettem minden ékesszólásomat, észrevételeimet egyenesen Miss Randolphhoz intéztem, és őt — bár ezzel tán nem is volna szabad dicsekednem, — valósággal elkápráztatta szellemi szízporkázásom. Bármely angol lány feltűnőnek találta volna, hogy fizetett gépésze csak úgy ontja a francia történelmi adatokat, mint valami szaktudós, ki nyilvános előadást tart; de Miss Randolph, azt hiszem, azzal magyarázta meg magának az én jártasságomat, hogy az

angol tanítás sokkal alaposabb, mint a francia. Akármint legyen, a francziának befellegzett, én az úrnőmmel érdekes társalgásba bocsátkoztam és új ismerősünket Mary néni-
re sóztuk, ki — mivel ép úgy nem tud francziául, mint a hogy a tisztelt úr nem tud angolul, — bizonyára elég nehezen értette meg magát. (Folytatása következik.)

EGY RÉGI PESTI HÁZ.

— Csengery Antal villája. —

Az Aréna-út és a Dembinsky-utca sarkán, magas bérházak közt húzódtott meg a sárgára meszelt kis földszintes ház s reggelt az elmúlt időkről. Kevesen értették meg néma beszédét. Egyszerű léczkerítésével s villaszerű, de meg-
rokkant és divatja múlt alkatával kiritt az útjéről környezetből, észbe juttatva talán némelyeknek Petőfi sorait:

... Menj Isten hírével,
Mit állsz itt hiába?

El is ment. Az a két fiatal szobrász, ki modern formájú sírköveket faragott a legvilágosabb szobájában és kirakattá alakította át üveges verandáját, összeszedte műszereit, el-
fuvaroztatta a kész árúját, aztán jöttek a munkások és lebontották a házat, a kert fát pedig kivagdoszták.

Ez a régi ház nevezetes hajléka volt egykor Pest városának. A mily kevesen ismerték hírét hanyatló korában, oly sokan ismerték akkor, midőn még egyik legesimesebb otthona volt a Városliget környékének. Csengery Antal nyárilaka volt. A régi híres publicista vette fundusát 1864-ben, és szenvedélyes botanikus lévén, ő fásította be és tette termővé a pusztai homokterületet. Csengery Loránt dr., a föld-
hitelintézet igazgatója, Csengery Antal fia, összegyűjtve és saját alá rendezve atyjának hátrahagyott feljegyzéseit és leveleit, mostanában lelte meg azt a levelet, mely elmondja e ház építésének történetét.

«Én — írja benne Csengery Antal bátyjának, Csengery Imrénnek, 1864 augusztus 5-én, Nagyváradra — belátva, hogy a köz-
ügyek Pesthez kötött napszakosma vagyok; belátva, hogy a forró nyári időkben, mint a tavalyi volt (az 1863-iki nagy szárazság éve), mind nekem, mind családomnak el kell pusztulnunk, ha a szabadban töltöm nem mo-
zoghatszunk, a mi keveset gyermekeim részére megtakarítottam azon a pesti határban, a Városliget mellett, egy 960 □ölnyi kis homok-
csöt. Azért nevezték el ezt a fát Andrassy meggyfájának.

A fundusnak négyezer forint volt a vétel-
ára, az építés belekerült talán tízezer forintba, vagy annyiba sem. De a beruházás végeredményben még sem volt meddő, mert a családnak negyven éven át kedves nyári otthona volt az Aréna-úti hajlék. Budapest is nagyra fejlődött, s a pusztai telek, a ház nélkül, meg-
éri most hűszerezésért annak a pénznek, melyet egykori gazdája vételárban és az építés költségeiben költött reá.

Csengery Antal szeretettel ragaszkodott ehhez az egyetlen birtokához. Az ötvenes években szabad óráiban a kertészetet tanulmányozta. Ensz Ferenc vezetése alatt s nagy kedvvel törekedett tanulmányai gyakorlati érvényesítésére. Maga ültette fát, kertjét s a kedves munkájában segítségére voltak Gőnczy Pál, Pólya József doktor és Fogarasi János, Czuczor Gergelynek társa a Nagy Szótár szerkesztésében. Fogarasi maga is nagy kedvvel ker-
teszkedett a Városligetben. Híres dinnyetermesztő volt, ő látta el Csengery kertjét jóféle dinnyemaggal. Termett is az első években

A CSENGERY-VILLA AZ ARÉNA-ÚTON.

míg a fák meg nem nőttek, dinnye szépen az Aréna-úti nyaraló kertjében. Tompa Mihály egyszer, fölkelésülve egy épen leszakított nagy görögdiinnye szépségén, felkiáltott:

— Fejedelmi gyümölcs ez! Nevezük el Rákóczi-dinnyének.

Indítványát elfogadták s ez időtől fogva Rákóczi-dinnye volt a neve a kitűnő fajtának.

Utóbb más nevezetes dinnyefajtákkal is gazdagodott a Csengery Antal kertje: *Vámbéry* Ármin Sekerpár és Sirimpecek nevű sárga-
dinnyével, melyeknek magját Perziából hozta magával a nagy utazó.

A kert fái közt emlékezetes volt az *Andrassy* Gyula meggyfája. Az idősebbik Andrassy Gyula gróf a Csengery-nyaraló fényko-
rának idejében — utóbb is — lőháton sokszor megfordult a Városligetben. Egy-egy sétája alkalmával benézett Csengeryékhez is, künn hagyva lovát, melynek kantárszárát a nyárilak léczkerítésére vetette. Nyár elején, cseresnyeérés idején, a kertnek egyik szép meggyfájáról szedegette a kíváncsós gyümöl-
csöt. Azért nevezték el ezt a fát Andrassy meggyfájának.

A nyári lakot, gazdájának nevének kívül, megszokott vendégei tették csak igazán nevezetessé. Minden év május havának valamelyik vasárnapján ott tartotta meg Csengery Antal az ő híres spárta-ebédjét, melyhez Bezerédj István özevgye küldötte a kertjében természet-
tett kitűnő spárgát. Ez ebédeknek, de a más vasárnapokon adott családi ebédeknek is, szokott vendégei voltak Deák Ferencz, Arany János, Gyulai Pál, Pompéry János, ritkábban Kemény Zsigmond és Vámbéry Ármin.

Ezeknek az ebédeknek van némi közik a históriához is. Én csak egy-két könnyű anekdotát mondhatnék el róluk, a mint egyik nevezetessé vendégüktől hallottam.

Gyulai Pál egykor kévsé érkezett az egyik vasárnapi ebédre. A társaság, közös megállapodással, azt ajánlotta, hogy Gyulai menjen ebédre a közeli Batzenhäusle, mely akkoriban a pesti nép kedvelt kis vendéglője volt a ligetben, a mostani városi vendéglő közelében. Gyulai elment, de sokáig várattott maga-
rára. Az öreg úr — Deák Ferencz — egy darab ideig türelemmel várta, aztán megszólalt:

— Ugyan menjetek s nézzétek, megebédelt-e s nem jön-e már Gyulai?

A hírnök visszatért s jelentette, hogy Gyulai még mindig ebédel.

Telt-múlt az idő s Gyulai nem jött. Végre Kemény Zsigmond ajánkozott:

— Bátyám, majd elmegyek érte én.

— No, eredj hát, Zsigó!

El is ment, de ő sem tért vissza. Akkor elküldötték Pompéry Jánost mindkettőjükért. Az belép a Batzenhäusle s látja,

hogy Gyulai végzett már az ebéddel, de ott ül mellette az asztalnál — fehér asztalkendővel a nyakában — Kemény Zsigmond és javában falatozik.

Mert Kemény Zsigmond nagy ótvágyú ember volt. Mire a Batzenhäusle érkezett, már megebédelt Csengery dús ebédjéről és — újra megebédelt.

Vele történt meg az itt következő eset is. Nagyobb pénzhez jutott egyszer, s mert min-
dig hajlott a nyugodt, falusias életre, Budán, a Városmajor-utczán vett egy szerény kis házat. Gondolta, ott fog nyaralni ezentúl.

Egy vasárnap délután, a hogy végeztek az ebéddel a Csengery-nyaralóban, Kemény Zsigmond ezzel az indítvánnyal állt elő:

— Jertek, megmutatom a házamat.

A fiakker ott állt a közelben, s elindult a társaság: Kemény Zsigmond, Csengery Antal és Csengery Imre, ki akkor miniszteri tanácsos volt a honvédelmi miniszteriumban.

Megerkeznek Budára, leszállnak, de Kemény Zsigmond nem tudja, hogy mi is a száma az ő házának.

Megáll, és találmra bemegy az egyik házba. Vissza is jön újra:

— Ez nem az én házam.

Bemegy a másikba. Ott szembe kerül vele a házigazda, egy sváb vinczellér.

— Sie, ist das mein Haus? Hallja, az én házam ez? — Kérdezte tőle Kemény, ki nevezetesen volt a szórakozottságáról is.

A sváb meghökent, aztán dühbe gurult, mert aligha legalább is végrehajtónak nem nézte:

— Schauns, dass sie weiter kommen! Das ist mein Haus.

És Kemény Zsigmond nem is találta meg azon a vasárnapon a Kemény Zsigmond házat.

Ez a történet is az Aréna-úti kis nyárilak anekdota-köréhez tartozik. Sok derült napot ért meg ez a ház, de bánatosat is.

Benne halt meg 1880 július 13-ikán a gazdája, Csengery Antal.

Ez a ház most eltűnt a föld színéről. Talán emléktábla sem fogja megjelölni helyét. Vagy csak olyan, minőről Jókai dalolt, midőn búcsúzott a Stáció-utcai házától:

«Itt van a villamos fel- és leszállója!»

Balla Mihály.

EGY MÁRIA TERÉZIA-KORABELI MAGYAR POLIHISZTOR.

Kempelen Farkas születésének 175 éves fordulójára.

Kempelen Farkas (szül. 1734. januárius 23-án Pozsonyban), Engelbert (1680—1761.) pozsonyi főharminczados és utóbb udvari tanácsos fia, minden valószínűség szerint, azon

KERPELENI PÁRKÁS. — Saját rajsa után.

ősnemesi magyar családból származott, melyhez többek között *Chempeleni András* tartozott, ki 1341-ben, pécsi-szerémi kamarai gróf volt. Testvérei közül a legidősebb, *András* tanár, azután kapitány a gróf Forgách-légióban; később kitűnő eredményekkel elvégezte Rómában a theológiát és XIV. Benedek pápa ajánlatára 1750-ben Pozsonyban négyzseres kanonok, majd a Thezeianum igazgatója lón. *János* 40 éves korában tábornok, utóbb udvari tanácsos, a Szent István-rend kiskeresztése, Ferdinánd főherceg bizalmasa, egy ideig a császári orosz udvari legáció szolgálatokat teljesítette; a legfiatalabbat, *Farkas*-t, a jogra nevelték szülői. Alig is végzi el Bécsben akadémiai kurzusát, máris azzal bízták meg, hogy *Mária Terézia* törvénykönyvét fordítsa németre, mit is a szakkörök legnagyobb meglepetésére elvégezvén, a magyar udvari kamarához fogalmazóvá nevezték ki (1751.), a felségesszony tulajdon kezével írván a resolutiót: «a magyar udvari kamara sokat fog nyerni az ifjú Kerpeleni úrból». Ebből az állásból is hamarosan tovább emelkedett: 1757-ben titkár s néhány évre rá udvari tanácsos, 1786-ban pedig a magyar erdélyi udvari kancelláriánál consiliárius lett. Változatos és valóban sokoldalú tevékenységet fejtett ki, hogy az ember szinte bámulja: hogyan jutott mindezen ideje. Igazgatója volt a magyarországi összes sóbányáknak; részt vett a dél-magyarországi német telepítésben; vezette a korábbi királyi várpala építkezéseit; a schönbrunni császári kastélyban szökökutatót rendezett be; a vakok részére írógépet állított össze; tökéletesítette a gőzgépet; föltalálta a gőzturbinát; a királynő részére betegágyat szerkesztett; az *Adria* tásarság részére a tengerhez vezetendő csatornatervet készítette; írt vigjátékokat, zenedarabokat, költeményeket s részt vett az udvari műkedvelői előadásokon; foglalkozott rézmetszéssel, rajzolással, s mind e legkülönbözőbb elfoglaltsága mellett előkelő szerepet vitt az udvarnál és a felsőbb körök társadalmi életében; egyúttal nagy műveltségű ember, ki hét nyelvet (magyar, latin, német, francia, angol, olasz, tót) beszélt és beutazta egész Európát. Meghalt 1804. márczius 26-án Bécsben.

*

Kerpelennek egész hivatalos működése és magánéletének mindmennyi bizonyítéka annak a körülménynek, hogy *Mária Terézia* kedvelt embere és udvarának egyik legbefolyásosabb tanácsosa volt. Semmi sem történt az udvarnál és az országban, miben része nem lett volna. Az uralkodóház családi levelezéseiben lépten-nyomon találkoznak vele.

Életrajzának ez adatai közelebből világítják meg *Mária Terézia* udvarával való benső összeköttetését.

A magyar polihisztor már egész fiatalon belekerült az udvar légkörébe. Sőt az 1767.

évben már mint valóságos udvari költő szerepelt, abból az alkalomból, hogy *Krisztina* főhercegnő és férje *Albert*, szász-tescheni herceg, súlyos betegségéből szerencsésen felépültek és a Schlosshofba tértek. Kerpelennek a királynő ekkor azt a megbízást adta, hogy a főhercegek tiszteletére írjon egy rövid francia vigjátékot, melyet az udvar két tagja elő fog adni. Két feltevést kötött ki ez alkalomból: az egyik, hogy az egész darabban *keltő*-nél több személy elő ne forduljon, a második, hogy a vigjátékkal *nyolcz nap* alatt elkészüljön. Kerpelen munkához látott és megírta «*A varázskönyv*» című egyfelvonásos vigjátékot, a melyben csak két személy: *Eloé* és *Thyrsis* szerepelnek s a mely a királyi család és a főnemesség zajos tetszése mellett néhány napra rá színré is került a várpala parkjában. A találmány szellemű magyar nemes a királynő különös kegyét sakk-művészetével nyerte el. A bécsi várpala egyik játék-estélyéről sem hiányozhatott. 1769-ben aztán, a felségesszony kívánságára, hat hónap alatt szerkesztette meg a világhírű sakkzó-gépet.

1772 okt. 8-án a schönbrunni parkra vonatkozólag *Ferdinánd* főherceghez intézett levelében többek közt ezeket írja: «Igen lekötöztetett, hogy a schönbrunni nevezetesebb helyeket felemeltette. Tehát még emlékszik rájuk. A fasor még áll, de a tó már nincs a régi helyén, a rondóba helyeztetett át s ha *Kerpelen* terve sikerül, a hegyekről vízesésünk lesz». És Kerpelen «terve» sikerült: a szökökút még az ősszel elkészült s ma is egyik disze a schönbrunni parknak.

Az 1774-ik év június havában himlőben fekvő *Mária Terézia* s betegkesedésében sokat panaszkodott környezetének, hogy egy helyhez van köve s már e miatt is nagyon unatkozik. Ezermesterünk csakhamar segített a királynő baján: *beteg-ágyat* konstruált, mely *egyhelyben is mozgatható, felemelhető* s egyik szobából a másikba tologatható volt. A mint *Mária Terézia* 1774. július 7-iki kellel *Ferdinánd* főhercegnek beszámolt róla: «Sok fáradságba kerülhetett, de az egészet egyedül akarta megcsinálni. Végre készen van s ma délután fogom kipróbálni; ha jónak bizonyul, tudván, hogy a gépekben örömet találja, elküldöm a rajzát, vagy talán magának az ágynak egy másodpéldányát is».

1776 november 20-án azt írja *Mária Terézia*, ugyancsak *Ferdinándnak*, hogy «a holnap hármass ünnepeket egy vigjátékkal fogjuk megülni, melyet Kerpelennek játszanak maguk között a tükör-szobában. Jelen lesz az előadás az első- és másodrangú nemesség». Egy más alkalommal — 1780. szeptember 27-én — pedig ugyancsak a várpalotában, Kerpelen egy melodramját adta elő tizenöt éves leánya, «épen oly jól — írja a királynő a főhercegnék — mint *Sacco* Andromédája. A zenéje és szövege egyaránt szép; az apja írta mind a kettőt. Majd ha le lesz másolva és kinyomatva, elküldöm. A mulatság igen jól sikerült, és a tásarság kitűnő hangulatban.» — Altalában közzetelenebb és bizalmasabb volt az érintkezés akkor az uralkodónak és tanácsosai között, mint ma. Mikor pl. leánya, *Mária Krisztina* 1776 júniusában elküldi Bécsbe anyjának az arcképét, a királynőnek első dolga volt azt Kerpelennek megmutatni. «Ő, is — t. i. Kerpelen — abban a véleményben van mint én, hogy a portrait ugyan szép, de az én kedves Mueziom kedvessége hiányzik róla».

II. József császár *Kerpelen* mindkét gőzgépére (1777) 1788 december 9-én, 12 évi időtartamra a szabadalmat megadta s az erről szóló szabadalmi levél a királyi könyvekbe be is iktattatott. A gőzgépet legelsőbb engedelemmel Bécsben a városi árokokban, az úgynevezett Stubenthornál építette fel, mely aztán a Ferenc csatorna építésénél is kivette a maga részét a munkából. Jó tulajdonságait a szak-

értői vélemény részletesen felsorolja s különösen egészen újak mondja az «elrendezést», mely abban talált kifejezést, hogy a míg az eddig használatban levő rendes gőzgépeket csak vízszivattyúzásra lehetett használni, addig a Kerpelen-féle gőzgép más célokra is szolgálhatott, a mennyiben a «forgó-tengely», melyen az egész szerkezet nyugszik, «közvetlenül» mozog. A forgattyú feltalálásának dicsősége nem kisebb mértékben illeti meg Kerpelen, mint a híres angol *James Watt*-ot.

Figyelmet érdemlő találmánya volt még a vak *Paradis* Teréz kiváló zeneszerző részére 1779-ben szerkesztett — sajtorrendszer — írógépe. Ebből az időbe esik találmányainak koronája, a közel tíz évi kísérletezés után előállított: *beszélő-gép*.

Találmányai közül csupán a beszélő-gép maradt fenn az utókor számára. Sajnos, ugyan külföldre vándorolt, de kárpótolhat bennünket a veszteségért az a kegyelet, melyben a londoni királyi udvari múzeum (King of College) hazánkfiának ezt a találmányát részesíti. Végül azt is felhozzuk, hogy 1780 november 21-iki kellel ezt írja a királynő *Mária Krisztinának*: «A mit Kerpelen felől ír, ő mindenütt helyén lesz. A miről levelében említett tesz, mint megtörtént dolgot fogom említeni a császárnak. A *bárai rang* teljesen tőle függ». Ebből a levélből kitűnik, hogy Kerpelennek a bárai címmel leendő kitüntetését *Mária Krisztina* tette szóva anyjánál, sőt az sem lehetetlen, hogy az uralkodónő maga fel is említette előtte a rangemlést, de az udvari tanácsos sosem tartott rá igényt.

Hellai H. István.

A HÉTRŐL.

A *takarékosság*. Egyszerre két nagy országban lett divatos a hatalmas arányokban folyó mozgalom, a melynek a lobogója ez a mottó áll: *takarékoskodjunk!* Németországban és Angliában. Berlinben Bülow herceg, birodalmi kancellár egy hónap leforgása alatt két nagy parlamenti beszéddel agítált az új jelszó mellett, Angliában pedig a legelőkelőbb társaság összejövetelein híres gazdag emberek tartanak előadásokat a takarékoskodás hasznáról és erkölcséről. A mozgalom a két országban azonban nem egyazon tendenciájú. A németek általános nemzeti érzénynek akarják elterjeszteni, illetve visszaállítani a takarékoskodást és egyszerű élet ősi germán erényét, míg Angliában az a törekvés, hogy gazdag emberek mondjanak le a fényűzésről és a fölösleges költségekről, egyrészt hogy ezzel a szegényebb osztályoknak példát mutassanak, másrészt, hogy ne keletse föl a szegény emberek irigységét és gyűlöletét a gazdagok ellen. Ez az utóbbi mozgalom mindenesetre érdekesebb. A takarékoskodásról már megírták, hogy a milyen dicsőreter erény, olyan nehéz és komplikált művészet. A szegény embernek azért nehéz takarékoskodnia, mert nincsen miből és nincsen mivel. A takarékoskodás, a melynek *muszája* a forrás, nem erény, hanem kényszerűség. Hogy a takarékoskodás erényne lehessen, ehhez már bizonyos jólét szükséges. A gazdag emberről pedig megmondotta *Aurelien Scholl*, hogy állandóan két veszedelem ellen kell védekeznie. Az egyik az, hogy pazaroljon, mert akkor tönkre megy, a másik az, hogy túlságos takarékosan éljen, mert akkor adós marad azzal, a mivel a gazdasága a szegénységnek tartozik és méltán gyűlöltté lesz az emberek szemében. A szegény milliommal épen olyan ártalmas a közjóllét szempontjából, mint a milyen ártalmas a közmorál szempontjából a tékozló milliomm. A henyé kincsek fölhalmozódásával párhuzamos a nyomor terjedése. A hol sok a kapzsi és fősvény nábob, ott temérdek az éhező ember is, a ki nem lakik jól attól, hogy maga a szigorú milliomm is csak száraz kenyeret eszik. Az igazság a mi gyönyörű közmondásunkban van. Addig nyujtunk, a meddig a takaró ér. Éljen kiki a maga takarójának a nagysága szerint. Tovább ne nyujtsozkodjék, de gondolja meg azt is, hogy a takaró nem ér semmit, ha senkit se takar, senkit se melegít!

*

«Schol másutt...» Egy falusi tanító sztrájkba lépett. Nem a munkáját sokallotta, nem is a fizet-

sét keveselte, nem is politikai demonstráció okából szüntette meg a munkát: egészen más, de igen érthető indítéka volt elhatározásának. Nem akarta veszedelemnek kitenni a maga és fiatal tanítványainak az életét. Az iskola ugyanis abban a faluban olyan állapotban van, hogy már csak az imádság tartja a falait, a vizet azonban semmi se tartja vissza attól, hogy becsurogjon, mikor esik az eső. A tanító egyik kérvényt meg panaszt a másik után nyújtotta be a községi képviselőtestülethez, hogy tataroztassa az épületet. A nemes kupaktanács azonban kimondotta és megmaradt mellette, hogy — iskolának így is jó. Mert az iskola csak pénzbe kerül, de semmit se jövedelmez. Ha összefül, az se baj, elég tanult ember van már így is a világban. Történt pedig ez a dolog most az 1909-ik esztendő januárius havában *Corcoudray* községben, Bezançon város mellett, Franciaországban. És épen ez az, a miért szükségesnek látnak leszögezni. Egy szóval se mondjuk, hogy hasonló eset minálunk is elő ne fordulhatna. Magyarország sok ezer községe között is akadhat, lehet, hogy már akad is olyan, a melynek az iskoláról, az iskola hasznáról való véleménye megegyezik a *corcoudray*-i érdemes kupaktanács bölcsességével. De ha minálunk hasonló tökéletlenség történik, egyszerre rázúgja száz lap meg millió hazafi: hogy «Ilyesmi se eshetné meg sehol másutt, csak minálunk». És egyszerre a *leg-sötétebb Ázsia* lesz az egész ország, a melyhez képest *Szerbia* is ragyog a kultúrából, nem is szólva Franciaországról, a hol minden suszterinas tudvalóval franciául beszél és ennél fogva a sarki horár is műveltebb, mint minálunk egy egész sereg akadémikus. Nekünk bizonyára eszünkbe se jut, hogy a *corcoudray*-i kupaktanács szellemi mértékével mérjük egész Franciaországot, még kevésbé áll szándékunkban, hogy követendő vagy — mentő példának állítsuk föl a sötét kis esetet, de fölön kellett csipnünk annak a bebizonyítására, hogy nem csupán minálunk eshetik meg az olyan dolog, a mi — sehol másutt meg nem történhetik.

*

A *meccet*. *Kunos Ignác*, a mi ismert nevű orientalista tudósunk azt az igen érdekes indítványt teszi, hogy építsünk Budapesten — egy mohamedánus templomot. A török ember, a kit azümi érdeke világlátó kíváncsisága vagy a Gül Baba emlékéhez való kegyelet a magyar fővárosba hoz, hadd találjon itt egy szent hajlékot, a hol lelkevel Allah-nak hódolhat, az imádságát elvégezheti. Török meccet volt valamikor Magyarország földjén bőségesen, egy párnak a tornya mai napig is megvan: emléke olyan időknek, a melyeknek a visszatérését mi igazán nem kívánjuk, de maguk török atyáinkiai se remélik többé. A gondolatot azonban, a melylyel a kitűnő tudós előállt, nem tartjuk elvetendőnek. Vannak ugyan igen sokan minálunk, a kik erősen idegenkednek attól, hogy Budapest *keleti* jelleggel kapjon és dokumentumokkal szolgáljon, a melyeknek a fölhatalosításával a *Balkán kapujának* legyen minősíthető, de viszont az okosság tagadhatatlanul azt parancsolja, hogy minden hasznos vonzórőnek első sorban arra, abba az irányba kell fordulnia, a hol a vonzó energia érvényesülésének legtöbb eleme és föltétele kínálkozik. Már pedig az bizonyos, hogy Budapest híre és tekintélye sehol se oly nagy, mint Európa keletén és a magyarokhoz való rokonérzés sehol se oly eredendő, mint a törökben. Ennek igen érdekes bizonyossága például a legnagyobb és legtekintélyesebb konstantinápolyi lapnak, az *Iklam*-nak az annexióról írt cikke, a melyben Bosznia és Hercegovina elvesztéséről azzal vizsgálatodik, hogy ezek a tartományok remélhetőleg — Magyarországhoz csatoltatnak, a fajrokon magyar nemzet hatalmába kerülnek. — Hogy a nemzetek érzésében milyen nagy — az alkalom szerint veszedelmes vagy értékes — erő rejlik, azt már megtanulhattunk például a törökországi *bojkott*-ban most is láthatjuk. A szimpátiát, a vonzódást tehát, akár nyugatról, akár keletről száll hoznánk, meg kell becsülni és különösen meg kell becsülnünk nekünk, a kiken ellenséges és ártó szándékú indulatok annyit sebet ejtettek.

*

Lebírálás. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár új központi palotája egyelőre még csak rajzban van

FAVÁGÓK AZ ERDŐN.

meg és ez igazán — szerencsése. Mert ha már kőből is meg lenne, nehéz márványos opai talán összeroskadnának a temérdek vád, gáncs és kifogás súlya alatt, a mit az immáron eldöntött pályázat eredményének és győztesének bírálói a tetejébe hordanak. Szerencsére a papirusz ebből a teherből minden márványnál többet elbir és szerencsére a pályázatok kritizálásának minálunk szokásos módszere bennünket is megdöbbent már annyira, hogy mikor azok a hozzászólások «világra szóló botrányt» emlegetnek, a kellenél jobban meg nem ijedünk. A *leszólás művészetéről* volt már módunk és alkalmunk, — de hogy is ne lehetett volna! — ezen a helyen nyilatkozni, az igazságnak megfelelően a művészet fejlettségéről sokkal több elismeréssel, mint a mennyivel például a szakbírálok a pályázatok eredményeit szokták méltatni. Az ilyen bírálatok éles és végletes szavú természetének az az egyszerű magyarázata, hogy ugyanannak a szakmának az emberei írják őket. Ezzel a világgal se akarunk ellenük vádat mondani. Nem vonjuk kétségbe se a jóhiszeműségüket, se az objektivitásukat és nem gyanúsítjuk meg az önzetlenségüket. De áll az igazság, hogy minden poéta megírt minden verset, minden szobrász megcsinált minden szobrot, abban a pillanatban, a mint a gondolata, az ideája — ha már a kész alkotás formájában is — teremő képzeletének anyagába került. Az ilyen bíráló az alkotó szemével nézi a kész dolgot is és mennél igazabb művész, mennél erősebb egyéniség ő maga, annál kevésbé találhatja jónak, tökéletesnek a más munkáját, mely szintén egyéniség produktuma lévén, egy más, neki idegen ihletésnek idegen formájú megnyilatkozása. A lebírlás tehát nem más, mint a művész ösztöne, de jóhiszeműség és ösztönesség még korántsem jelent föltétlenül igazságot, a minthogy a tévedés nem csupán a hivatott döntők joga és privilégiuma. Budapest a művészi és építész szépségek egész tömegével gazdagodott, a melyeket — míg meg nem voltak — kegyetlenül leszóltak terveik bírálói. A mi különben mindenestre jobb így, mintha — megfordítva lenne.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Bosnyák és szerb élet- s nemzedékrajzi tanulmányok. E szerény cím alatt foglalta össze *Thallóczy* Lajos azokat az úttörő tanulmányait, melyek a szakfolyóiratokban elsőre a bosnyák és szerb középkori történelem genealogiai, heraldikai és biographiai főbb vonatkozásait tárgyalják. A hatalmas műnek az efféle adatgyűjtemények jelentékénen fölmúlító értéket ad az a nagy hatás, melylyel a bosnyák és szerb viszonyok a magyar politikai és társadalmi élet fejlődésére voltak. *Thallóczy* igen helyesen állapítja meg, hogy a Balkán-államok történetének részletes megismerése, azon a tanul-

ságos fejlődési folyamaton túl is, melyet az államok története magában véve nyújt, hazai történetírásunknak is egyik kötelessége. Ebből a szempontból kell nagyjelentőségének tartani tanulmányait, melyekben a történeti kutatás folyamán felgyűlt genealogiai és életrajzi vonatkozásokat tartalmazó adatokat csoportosítja és egyes részleteikben elemzi, a mivel eléri azt, hogy újabb adatok fölmerülével a hiányt vagy tévedést könnyű szerrel lehessen betölteni, illetőleg helyreigazítani. A tanulmányok első csoportja, *Radiójt*, *Osztóju* István király fiát (1429—1463), *Katalin* bosnyák királyné római tartózkodását, a *Brankovicsok* nemzedékrendjéhez felkutatott adatokat, *Nevoja* unokahúgát, *Tvrtko* bosnyák király házassági tervét (1428) tárgyalja, a második csoport pedig voltaképpen a *Szent Száva* hercegség, illetőleg a Hercegovina XV. századbeli történetét tartalmazza életrajzi alapon, az összes vonatkozások tekintetbevételével. Természetesen mindez szaktudományi adat, de mégsem élettelen, mert a kitűnő szerző éles ítéllettel mérlegeli mindenütt a kort, az embereket, a szünetet, melyen működésük lefolyt. S a szaktudomány számára annál nagyobb fontosságot nyerne a tanulmányok, mert a szöveghez járul a nagyobbára elegendő teljesen ismeretlen anyagot tartalmazó okleveles függelék. Mellékelve van hozzá Hercegovina XV. századbeli oklevelei alapján összeállított pontos térképábrázolása *Mátyás* király egy 1465 november 2-án kelt s a bécsi állami és titkos levéltárban őrzött szláv nyelvű kiadványának hasonmása. Mű-melléklet a képhez a mosztári hídnak újabb fölvétel alapján készült képe; ennek a hídnak építése ugyanis kapcsolatban van a hercegovinai 1465-iki magyar okkupációval. A szaktudományi kritika feladata lesz e nagyarányú mű jelentőségét, történeti tudományunkra való fontosságát megállapítani, — mi csak felhívjuk rá a figyelmet, mint egy elsőrendű magyar történetíró a maga nemében egyedül álló művére.

A székely határőrség szervezése. A székelység multjának tudós kutatója, *Száldeczky* Lajos nagy terjedelmű új könyvében a XVIII. századi székely történet legnevezetesebb eseményét, a határőrségnek 1762—64-ben való szervezését dolgozta fel. Nagy anyagot gyűjtött össze e célra *Halmágyi* István általa először ismertetett jegyzőkönyveiből, különféle levéltárakból s egyéb egykorú forrásokból. Ily módon sikerül az eddig csak hézagosan ismert tárgyról teljes és tiszta képet nyújtania. A határőrség szervezése a Székelyföld története és a székely intézmények terén kétségtelenül új korszakot alkot. Következményei nagyjelentőségűek és mélyrehatóak s még napjaink is éreztetik hatásukat. A nagymértékű kíváncsiság, melyet előidézték, évtizedekig tartott utána s az abból összeverődött bukovinai székelység visszatelepítése épen a mi korunkban került napirendre. *Száldeczky* könyvében kialakul az az egész forrongás, melyet a határőrség szervezése a székelységben támasztott. A jeles munkának mintegy egyharmada az anyag feldolgozása, kétharmada pedig okirat-közlemény.

Pasztelek. Egy új író — annyi az új író manapság, hogy nemcsak a meg fogjuk sokallani — novellás kötetét nevezte el *Pasztelek*-nek. Az író *Vér* *Mátyás*nak hívják, a novella igen intelligens, előkelő becsű és jó szemű embernek láttatik.

SZALMAÁRULÓK A BUDAPESTI HETIVÁSÁRON.

Sok köztük a történelmi tárgyú; a történetet nem mint a régi írások szokták, staffageadul használja valami mesének, hanem a lelkét keresi, mint az emberek és körülmények alakító elvét állítja elő. Milyen hatással volt az emberek gondolkodására, erkölcsére, egymáshoz való viszonyára az antik szépség-kultusz? Milyen külső körülményeken alapult a középkor csoda-hite? Efféle kérdéseket old meg egy-egy elbeszélésében. Nagy tételeket állapít meg az igazságról, melynek egyedüli csafolatatlan bizonyítéka az, hogy az ember meghal érte, a háláról, a mely agyonnyomja azt, a ki kötelezve van rá. S itt találjuk meg a magyarázatát annak, hogy ezek az okosan kigondolt és megrajzolt, irodalmi színvonalon emelkedett elbeszélések mért tesznek mégis hideg hatást az olvasóra? Éppen azért, mert érzik

rajtuk a kigondoltság, nem a történetből alakul ki az alapvető gondolat, hanem ellenkezőleg, ez volt előidézője a történetnek. S ez a konstruáltág ott van azokban az elbeszélésekben is, a melyek nem akarnak valami tételt bizonyítani; a szerző ilyenkor tétel helyett egy helyzetet konstruál s ebből vezeti le azután az emberek sorsát. Más szóval ezek a történetek inkább a kombináló és művei, mint a művészi fantáziáé és invencióé s bár érdekelnek, tetszenek is, de belsőtől nem hozzák abba a rezgésbe, a melyet az igazi művészi munkák olvasása okoz. Írójuk mindenesetre figyelemreméltó tehetség, de még nem győz meg, nem bizonyítja be, hogy igazi művész lakik benne.

A jogalkalmazás módszere. Dr. Kiss Géza, nagyváradi kir. jogakadémiai tanártól nagyobb ta-

nulmány jelent meg e címmel a magyar jogász-egylet könyvtár-vállalatában. A munka a magán jogtudomány egyik legaktuálisabb kérdésével foglalkozik, azt a módszert kutatja, melynek segítségével a bírő a formálisan érvényes kútfőkben kifejezett szabályok alapján a magánjog vitás eseteit eldönti, azaz a mely a gyakorlati jogélet által felvetett összes eseteket a jogforrásokban kifejezésre jutó állami akaratnak megfelelően megoldja. A törvényhez kötöttség elvéből kiindulva az immár tarthatatlannak felismert logikai módszert elveti és teleológiai alapon igyekszik a jogalkalmazás vezérelveit megállapítani. A törvényértelmezés történelmének ismertetése után az idevágó kísérletek bírálatával foglalkozik és különösen a legújabb rendszeres törekvések eredménytelenségét kimutatván, a célmomentum realitás megjelölésére törekszik. E tekintetben általános érvényű vezérelve soha sem lesz feltalálható, hanem a társadalmi és gazdasági intézmények és berendezések természete, az élet felfogása, a forgalmi szokások mindenkori tartalma fog mértékadóul szolgálni. Ez a körülmény jelzi a törvényértelmezés és az úgynevezett szokásjog közötti szoros kapcsolatot. A szokásjog valóságban csak mint a törvényértelmezés produktuma jelenik meg, vagy mint a jogalkotó judikatura által létrehozott új jogszabályok összessége, vagy mint a törvény közvetett tartalma. Ennek részletes kimutatására az álláspontja helyezkedik, hogy az u. n. szokásjog problémája, a mennyiben jogász realitásra igényt tart, a törvényértelmezés problémájában oldódik fel; t. i. az úgynevezett jogi házagok kérdése révén várja megoldását. Ez utóbbit a szerző két csoportra osztja; a szabályozás alapjául szolgáló absztrakt szabály hiánya folytán előálló technikus értelemben vett házagokra és oly kitöltetlen keretekre, a melyeknél a törvény az általános elvont szabályt megadja, de egyes részletek eldöntéséről közvetlenül nem gondoskodik, rendszert más jogforrásra utalván a jogalkalmazást. A judikatura mindkét irányban érvényesülő házag-kitöltő szerepének elengedése alapján szerző arra az eredményre jut, hogy a jogforrások elmélete a hagyományos tárgyalási mód (írott jog, szokásjog szerinti felosztás) elvetésével, egyfelől az általános szabályjog és esetjog, másfelől a törvény közvetlen és közvetett tartalmának megkülönböztetése alapján volna revidandó. Végül a szokásjog u. n. derogatórius erejének kérdését igyekszik az alapul vett szemlélet alapján és a hagyományos felfogással ellentétben megmagyarázni, a kérdéses jelenséget itt is a törvényértelmezés problémája szerint fogván föl.

Új könyvek.

Bosnyák és szerb nemzedékrendi tanulmányok. Irta Thallóczy Lajos. Budapest, Franklin-Társulat; ára 15 korona.
A székely határvérség szervezése 1762-64-ben. Okirattal. Irta és szerkesztette Szédeczky Lajos. Budapest, M. T. Akadémia kiadása; ára 16 korona.
Pusztellék. Elbeszélések, írta Vör. Máttyás. Budapest, Grill Károly.
A jogalkalmazás módszeréről. Irta dr. Kiss Géza. Budapest, Athenaeum; ára 6 korona.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: PÁK KÁROLY, volt negyvennyolcas honvéd, nyug. főgimnáziumi tanár, az arany érdemkereszt tulajdonosa, 81 éves korában Iglón. — LUDOMÉRSZKY KÁROLY, volt negyvennyolcas honvéd-lelkész, görög-katolikus plébános 86 éves korában Ladomér községben. — KÖRTNER MIHÁLY, egyházi karnagy, negyvennyolcas honvéd, az arany érdemkereszt tulajdonosa 89 éves korában Lőcsén. — GÓZ JÓSEF, polgári iskolai igazgató, fővárosi bizottsági tag, Budapest. — STRELLER BÉLA, földbírtokos, Abau-Torna vármegyei bizottsági tagja, 50 éves korában Bernátfalván. — BARATOSI BRÓ DÉNES, földbírtokos, a mezőföldi ref. egyházmegye világi tanácsbírája, a Veszprémmegyei közigazgatási bizottság tagja, a Veszprémmegyei Egyesület alelnöke, 74 éves korában Szunyogh pusztán. — BERGL LÁSZLÓ, Bergl Ignác és neje, született Bauer Mária 18 éves fia, Budapest. — FRIEDRICH ENDRE, Veszprém város mérnöke, 29 éves korában Veszprém. — PÁLEFF GYULA dr., vármegyei főorvos, az unitárius egyház főtanácsának tagja, 47 éves korában Tördén. — LOSEN JÁNOS, ásvány-nagykereskedő és forrástulajdonos, Pest-megyei bizottságának tagja, 67 éves korában Budapest. — DUSCHER ISTVÁN, a «Budapesti Hírlap» nyomdájának betűszedője, 46 éves korában Budapest. — HORVÁTH EMÁNUEL, nagysurányi plébános, 69 éves korában Nagysurányban. — NÉCSEY MIHÁLY dr. ügyvéd, megyei törvényhatósági bizottsági tag, megyei főügyész, 56 éves korában Verebélyen. — VÁSÁRHELYI SÁMUEL, takarékpénztári igazgató, a Mikó-kollégium pénztárosa, városi képviselő, 65 éves korában Sepsizsentgyörgyön. — GYÁRÁS FERENCZ, nyug. kuriai bíró 73 éves korában Budapest. — KOMONKAI KORONAY FERENCZ, földbírtokos, nyug. magyar kir. gép- és építészeti felügyelő, 89 éves korában Nagybánán. — RECHITZ

Mór, főmérnök, a kassa-oderbergi vasút poprádi osztálymérnökségének főnöke, 48 éves korában Budapest. — TRUVY FERENCZ, haranggyáros, 51 éves korában Budapest. — SZÉKELYUDVARHELYI AGOTHA KÁROLY, nyug. magy. kir. pénzügyminiszteri számellenőr 54 éves korában Budapest. — FENYESSI IGNÁCZ, M. Á. V. főellenőr, 56 éves korában Budapest. — MAKOVICS KÁROLY, nyugalmazott postatitkár, címzetes tanácsos, 56 éves korában Kasán. — HAUSMANN RÓBERT, cellista, a volt Joakim-féle kvartett tagja, Bécsben. — CZINER JAKAB, megyebizottsági tag, takarékpénztári felügyelő 78 éves korában Rimaszombatban.

Özv. Kató Ignácné, szül. Árjassy Irma, 68 éves korában Magyaróváron. — Bényi SZALAY SAROLTA, 38 éves korában Temesváron. — GAZDAG VILMOSNÉ, szül. Voith Irma, 43 éves korában Segesváron. — LEFFERT LUIZA, 65 éves korában Esztergomban. — Özv. LÁSZLÓ MÁRTONNÉ, szül. Temesváry Mária, 77 éves korában Brassóban. — Özv. vizeki TALLIÁN PÁLNÉ, szül. névadi Botka Hermin, 88 éves korában Osztopán. — MORO ANGELINA, néhai madunici Mihailik János, miniszteri tanácsos özvegye, 65 éves korában Dunakeszen. — Özv. WUKASINOVITS Györgyné, szül. méhkerti Milkovics Krisztina 79 éves korában Budapest. — GÜNTHER JULISKA, Günther Imre, nyug. jószágfelügyelő és felesége, szül. Polczér Mária 16 éves korában Badacsonyan. — SCHIFF BÉLÁNÉ, szül. Tauszk Jozefin, a fővárosi társadalom széles köreiből ismert és nagyra becsült uriaszony, Budapest. — Kőröstarcsai WEER DEZSŐNÉ, szül. tassi Végh Gabriella, 54 éves korában Budapest. — Özv. SZÉKELY MÁTYÁSINÉ, szül. Willax Borbála, 84 éves korában Veszprém. — Özv. LEKÉ FERENCZINÉ, született Kiesevelter Mária, 76 éves korában Székesfehérváron.

Szerkesztői üzenetek.

Óradal. Olyan kislánytól, a ki a III. a. osztályba jár, bizony egészen ügyes dolog, de ahhoz, hogy mi is közölhesük verseit, még sokat kell tanulnia és haladnia.

Templomban. Csak a mereven egymás mellé sorakozó szavakat látjuk verseiben; nem alakul ki belőlük érzés, sem hangulat, a mely életet adna nekik.

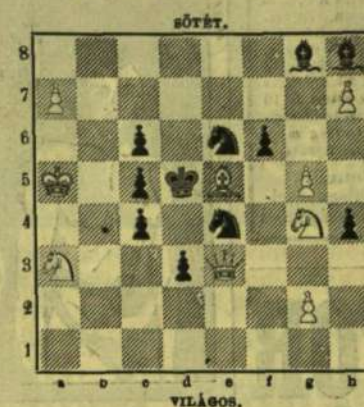
Justus. Sajnáljuk, de nem találunk verseiben egyebet jóvalvaló dilettáns-munkánál, a mely sokkal inkább számunkra élvezet is szerethet, a mi nagy nyilvánosságunk világitását azonban nem bírja ki.

A bánat-utca. Örök hajsza. Kissé kopottas szövegeket fűz a retorika fonálára, ezért hatástalanul pattannak szét versei.

SAKKJÁTÉK.

A 2825. számú feladvány Gamage I.-től.

(Első díjat nyert feladvány.)

Világos indul és a harmadik lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

Az 1-ső számban megjelent képtalány megfejtése: Első a becsület.

Felelős szerkesztő: Hoitsy Pál.

Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Reáltanoda-u. 5.

Kiadóhivatal: Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Világkiállítás Maastrand 1906. Grand Prix.

Leichner-féle Zsirpuder

Leichner-féle Hermelinpuder és Aszapiapuder

A világ legjobb és legártalmatlanabb szapporai; az arczörnek finom, rózsák, úde színt kölcsönöznek, a nátki, hogy rajta a puder észrevehető volna. Kapható a gyárban Berlinben, Schützenstrasse 31 és minden illatszertárhelyben. Tesztel mindkét Leichner-féle árut kérem.

A Bór- és Lithion-tartalmu

Salvatorforrás

Kitűnő sikerrel használtatik vesebajoknál, a húgyhólyag bántalmánál és köszvényénél, az úrkorbetegségnél, az emésztési és idegrendszeri szervet hurutjánál.

Húgyhajtó hatása!

Varmentes! Könnyen emészthető! Teljesen tisztá!

Budapest, Rákóczi Édeskút L. utca.

Hirdetések felvételnek Blockner I. hirdetőirodájában, Budapest, Sütő-u. 6.

Jertek gyerekek, nektek haza kell mennetek! Vegyétek, a mama küldi kábatókat és szonfólát minden gyerek részére. 6 darab Fay-féle valódi sodei ásvány-pastillát. Ti a játéktól fel vagytok hevülve és Fay-féle valódi sodei nélkül meg fogtok bújni. Tini ugyis megint köhög, ez tegnap elfelejtette az 6 sodei pastillát magával vinni az iskolába. A Fay-féle valódi sodei a gyermeki szervezet valóságos jótéveje. Kapható minden gyógyszerárban, drogeriában és ásványvízkereskedésben dobozbanként 1 K 25 f.-ért. Vezérképviselet Ausztria-Magyarországra: W. Th. Guntzert, Wien IV/1, Grosse Neugasse 27.

CALIFIG

Ideális háziszser

gyomorbántalmak, emésztési zavarok és ezek következményei esetében a „CALIFIG” néven ismeretes

Kaliforniai Fügeszörp.

Ize kellemes, hatása enyhe és mégis biztos. Tisztítja az emésztő szerveket, szabályozza az emésztést, visszahódítván ezáltal az étvágyat s az egészséget. A „Califig” gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt jótékony szolgálatot tesz.

Kapható minden gyógyszerárban. Nagy üveg 3 kor. Kis üveg 2 kor.

CALIFIG

Steckenpferd-Liliomtejszappan

legenyhébb szappan

:: a bőr részére ::

Köhögés

rekedttség és hurut ellen használaton valódi

Réthy-féle Czukorkát

remekül kivonattal

Ára 60 mter.

Ne vásároljon selymet

miedt 10 filléres levelezőlapon mintákat nem rendelt volna a mi garantált szolid újdonságainkól fekete, fehér és színesben. Különlegesség: Messaline, Crepe de chine, Taffetas chiffon stb., menyasszonyi, bál, társasági és utcai tolektokra, ugyisint bluzokra, bélsere stb. 1 K 25 f.-től 18 kor-ig méterenként, valamint himzett bluzok és úttönyök botisból és selyemből. Mi csak garantált szolid selymeket adunk el közvetlen magánfeleknek és már vármentesen szállítjuk házhöz.

1908

SCHWEIZER & Co., Luzern U/24. (Svájc.)

Selyemszüvet-kivitel. — Kir. udv. szállító.

Újdonság! Törv. védve.

"REKORD" pénztárca

olszakíthatatlan.

Egy darab bőrből, apró pénznek külön mélyedés.

Korona 3.

Kizárólag egyedüli készítője

CSÁNGÓ HENRIK

Bpest, Múzeum-körut 3. sz.

ÉKSZEREK

EZÜSTNEMÜEK

egyházi szerek, órák, angol, francia és kínai stb. díszes tárgyak gyári áron a legújabb angol rendszer szerint be-szerkesztők részlelfizetésre

Sárga János ékszergyárostól

Kolozsvárt. — Képes nagy árjegyzék ingy.

Vesszőparipa-liliomtejszappan

Bergmann és Társa cégtől Dresden és Tet-schen E/m. a naponta beérkező elismerő levelek bizonyossága szerint most és a jövőben is a leg-hatásosabb szappan marad az összes gyógyszerap-panok között, szeplő ellen, valamint gyöngye, puha bőr és rózsák arczsín elnyerésére és megtartására. Darabja 80 fillérért kapható minden gyógyszerárban és drogeriában, illatszer-és fodrászüzletben.

Serravallo

CHINA-BOR VASSAL

Kygentikus Kiallítás 1906. Legmagasabb kitünt. Erősítősser gyengélkedők, vérszegénység és lábbadosók számára. A vérágygerjesztő, ideg-erősítő és vérjavító szer.

Kiűné 12. 50000-nél több orvosi vélemény.

J. SERRAVALLO, Trieste-Barcola.

Vásárolható a gyógyszerárakban filléres üvegekben 4 K 2.60, egész literes üvegekben 4 K 4.80.

Egyesületek figyelmébe!

Zászlókat

készít művészes kivitelben, rajzokkal díjmentesen szolgá

HERZ EMMA

első magyar aranyhímző műterme Budapest, IV., Deák-Ferencz-u. 17.

ROHONGYI COLUMBUS KORCSOLYA FÉNYKÉPÁRA

WESZELY ISTVÁNNA

BUDAPEST VÁGZI-UTCA 9.

Les „Alexander”, „Mars”, „Hercules” stb. korcsolyák.

Téli sportozikkek.

Jég-Hockey, Rodol, Flexible-Flyer, Bobleigh, Toboggan, Skeleton. — Hó- és jég sport-sapkák, keztük, Sweaterok, hőcipők stb., legújabb minőségben. Árjegyzéket bérmentve küld:

Wesely István, Budapest, IV., Váci-utca 9.

HARISNYAHÁZ!

KARDOS és STEINER VI., Andrásy-ut 50. (Kisgyón).

Harisnyák, keztük, trikók, árúk, övek, színházi és sport különlegességi cikkek.

Ha fáj a feje ne tévózzák, hanem használjon azonnal **Beretvás-pastillát**

mely 10 perces alatt a legmakacsabb migráint és fejfájást elmossa. — Ára 1 korona 20 fillér. — Kapható minden gyógyszerárban. Készíti Beretvás Tamás gyógyszerész Kispesten. * * * * * Orvosok által ajánlva. — Három doboznál ingyen postai szállítást.

BERKETZ ISTVÁN UTÓDA

*** kelme-festő és vegytisztító gyára ***
Budapest, IX. ker., Kinizsy-utca 14. szám. Cégtulajdonos: Kovács Endre.

Külföldi: Páris, Bécs, Budapest, Szeged. —
Alapítvány: 1864.
Telefon 63-36.
Videki megbízások pontosan teljesítenek.

Gyűjtőtelepek:
Andrássy-út 50. szám.
Lipót-körút 18. szám.
Isabella-utca 66. szám.
Rákóczi-út 78. szám.
Ullői-út 30. szám.
Váci-utca 51. szám.

Szabályozható **BLOUS**
alj és pongyolák
remek választékban
angol kosztümök
mérték szerint.
Faludi László
Buda-pest, Andrássy-út 48 B.

Páratlan és csodás hatású arc- és hajszépítő és
finomító a Földes-féle

Margit-crème

Ismeri körökben használt készítmény. Zsírmentes, ártalmatlan, rugalmas. Az egész világon kapható 1 és 2 koronás tégelyekben. Margit-zappan 70 f., Margit-puder 1 K 20 f. három színben kapható. Töcsék a záróvédjegyre ügyelni és csakis eredeti készítményt elfogadni, melynek ártalmatlanságáért és kitűnő hatásáért felelősséget vállal.

..... a készítő
FÖLDES KELEMEN gyógyszerész Aradon.

A jelenkor legújabb találmánya a növényekből készült **KRISTALIN** MASSA arcz és kéz ápoló szor.
Próbátígy 50 fill.
Üveg 30 K. Ma-jelika díjtígy 5 K. Szappan 1 K. Puder 1 K. Kapható mindenütt.
Főraktár: Bpest, VII., Baross-u. 91.

BŐRSZÉKIPAR
Kendi Antal Bpest, IV. Karoly-u. 2.
ANGOL BŐRBUTOR
készítése, festése és renoválása saját műhelyben.
Ebéd-székek, iroda-fotelok valódi bőrrel.
Übutor állványok kárpitozása.
Székálatalkítások.

Párisi világkiállítás „Grand Prix” 1900.
Kwizda-féle Restitutions-fluid
mosóvíz lovak számára
Szóvédjegy, címke és csomagolás védve.
Egy üveg ára 2 K 80 f.
40 év óta az udvari- és verseny-istállóban van használatban nagyobb strapáknál elő- és uterósiól, inak merevségénél, stb. az idomításnál kiváló munkára képesíti a lovakat.
Kwizda-féle Restitutions-fluid csak a mellékelt védjeggyel valódi. Képes árjegyeket ingyen és bérmentve.
Főraktár: Török József gyógyszerész, Budapest, Király-u. 12 és Andrássy-út 26.

6. SZ. 1909. (56. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

FŐMUNKATÁRS
MIKSZÁTH KÁLMÁN.

BUDAPEST, FEBRUÁR 7.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre — 16 korona. A „Világkronika”-val egyidejűleg — 8 korona. Negyedévre — 4 korona. negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldij is esatolandó.

A FÁRÁOK BIRODALMA.

LETÜNT az ősegyiptomi fáraók óriási birodalmának fénye, a maguk korában páratlanul álló műveltségüket csak néhány papyrus hirdeti, tanuskodva annak nagyságáról. A mulandóság, az idő romboló munkája azonban mégsem birt teljesen megbirkózni az ő nagy alkotásaikkal; a sivatagi homok az ezredék folyamán betemette ősi városaikat, nagyszerű templomaikat, de korunk tudományos kutatásai ismét felderítették azokat, és a Phönix poraiból feléledt, homok-koporsójából kitört, — és még ma is eget kér. Szótlanul,

elámulva állunk óriási műveik előtt, lelki szemünk visszatekintenek a régi időkbe, s mintegy megelevenedik előttünk a színtér. Aranyozott trónusában ül a fáraó, előtte a rabszolgák ezrei egy obelisz faragásán, vagy a gigászi Memnon-kolosszusok felállításán fardoznak. Mindenütt élet, mozgás, — mindenütt korunk tünetei: a pompában élő hatalom és a verejtékező rabszolgák légiói, — a lényeg ugyanaz, csak a forma változik.

Múzeumokban, magángyűjteményekben, az egész világon szétszórva, csendes sírjuktól kiemelve nyugszanak a korlátlan kényuraknak a tudós kutató által felbontott múmái. Az

amulettek, kincsek kikerültek az ősi szarkofág-ból, hanem a letűnt fénykor maradványai, a bámulatos sziklasírok, az óriási technikával épített kolosszális méretű templomok a modern szemlélőben igaz tiszteletet és bámulatot keltenek az üveg alatt nyugvó több ezer éves királyok merev, komoly arca iránt. A karnaki fényes templomok, a thébai halott-város, a „Bibán-el-Muluk” királysírai, a kom-omboi, edfui és phylaei őstemplomok némaságukkal mindennél jobban hirdetik alkotók nagyságát, tudását, művészetét.

Az ősegyiptomi emlékek Luxort, a kis egyiptomi falut nagyvárrá tették. Ma a kíváncsi

400 napig járó óra.

Az óra-ipar mesterműve.

Ezen óráknál különlegességet képez azon körülmény, hogy a legérzékenyebb részt, az inga-rugót, a szabadalmazott védőhüvely a legtekélyesebben védi. Ha mérlegeljük, hogy a legtekélyesebben el-

gömbülésnél az óra szenved, úgy mindenesetre érthető, ha ezen nagy pontosságú óramű a szabadalmazott védőhüvely nélkül nem ér semmit és az olyan óra értéktelen. Ez az általam szállítandó óráknál ki van zárva, mert az mind és pedig kivétel nélkül ingarugó védőhüvellyel van ellátva. Az itt rajzban bemutatott 400 napig járó óra 29 cm. magas, látható szabadalmazott óraművel, két rézszalappal gyönyörűen kiállítva, üvegóra alatt 55 K. Ezen órát évenként csak egyszer kell felhuzni.

Schönwald Imre órásmester és ékszer-gyáros Pécs 15. szám.
Ki ezen lapra hivatkozik, megkapja most megjelent új, nagy képes árjegyzékemet ingyen és bérmentve.

Szénásy, Hoffmann és Tsa

selyemáruház, IV., BÉCSI-UTCZA 4. SZ.

jelent, hogy a farsangi ujdonságok megérkeztek.

Duplaszéles creppe meteor Duplaszéles cachimire de soie
creppe charmeuse chinée voile
reczés cachimir Voile de soie chine
brillante bordűrrel stb. stb.

A farsangi vásár keretében
csipke-ruhából, himzett japán-selyem-ruhából, himzett francia batist-ruhából, arany, ezüst és fekete flitter-ruhából

NAGY OCCASIÓT

rendezünk, mely alkalommal az itt felsorolt, ugyisintén fehér és fekete csipkekelmék mélyen leszállított árban kerülnek eladásra. — Továbbá:

Louisienne souple minden színben — 95 kr.
Taffete brillante minden színben — 1.10
Fehér bali messaline — 95
Duplaszéles pettyes gaze-ruhára — 95
60 széles juponnais minden színben — 95
120 széles kínai selyem-creppe, bali ruhára — 2.90

Fej- és váll-eharpeok 2-2 1/2 méter hosszúságban, voile de soieből 1 ftról kezdve. Fekete taffetták: 75, 85, 95, 1.25, 1.35, 1.45 és feljebb.

Az összes arany, ezüst, ivoir és fekete aplicatiókat kiárusítjuk.

Szénásy, Hoffmann és Tsa
selyemáruház
CSAKIS: IV., Bécsi-utca 4. szám.

Mintákat vidékre bérmentve.

A FÁRÁOK BIRODALMÁBÓL. — A PHYLAE SZIGETI ROMOK A NILUS ÁRADÁSÁKOR.